

ליקוט
והשיב לב אבות
חנוכה תשע"ט

קהל לב אבות

LEV AVOS

רב שמואל וינברג שליט"א
מרא דאתרא

לכבוד ידידי, בני קהילתינו היקרים.

I just returned from my journey to Eretz Yisrael for the first Yahrzeit of my father Zatzal. The nature of the visit made this a difficult and emotional trip, but a Yid must always remember to be grateful for the past, for all the beautiful things one has merited to live and to receive, and to ask Hashem for future טובות.

There is nothing as beautiful and unifying for our Kehila as לימוד תורה בצוותא, especially those דברי תורה that are written and remain, recorded, as a lasting memory. The יונים yearned "להשכיחם תורתך" - to make us forget our Torah. They wanted us to record an entirely different credo, "שאינ לנו חלק באלוקי ישראל", that we have no part in the G-d of Israel, because writing something represents not just a commonplace utterance, but an engraving of sorts, something deeper, something that leaves a lasting impression. When we write, we remember. You might be able to force someone to say something, and he'll say it under duress, but he will not actually mean it. Coercing someone to write, however, implies that the written document will remain with that person, for the moment and for the future, until it becomes a testament to his actual system of belief.

The יונים lost, and we triumphed. Therefore, there is no sweeter victory than to inscribe and record דברי תורה in honor of Chanuka! The writing of דברי תורה is the antithesis of the outcome they sought: "להשכיחם תורתך". These דברי תורה are saying, in their essence: "יש לנו חלק באלוקי ישראל".

I would like to extend a special thanks to our dear friends, Rabbi Yoni Kirschner הי"ו and Rabbi Avi Langer הי"ו, who worked tirelessly and with such dedication in compiling and editing this דבר נאה ומתוקן. May Hashem help us to always be among those that are "מעלין בקודש", ascending in levels of sanctity.

ונזכה תמיד שאור נרות חנוכה יאיר בנשמותינו ותמיד נחיה עם ההרגשה שאשרינו מה טוב חלקנו להיות מאלו שיש להם באלוקי ישראל.

שמואל וינברג

תוכן הענינים

דברי הרב	
חנוכה, גם כי אשב בחשך ה' אור לי מורינו הרב שמואל ווינברג שליט"א	1
תורגם לאנגלית על ידי הרב משה ליבר שליט"א מורינו הרב שמואל ווינברג שליט"א	6
בגדרי ברכת "להדליק נר חנוכה" מורינו הרב שמואל ווינברג שליט"א	10
 דברי תורה בעברית	
מצות חינוך בנר חנוכה ר' יוסף פרידלר	16
מעלין בקדש ואין מורידין יונתן זאב קירשנער	18
 Divrei Torah in English	
The Lesson of the Dreidel	27
Shalom Blobstein	
Chanukah and Meah Berachos (100 Blessings)	29
Eliot Jacobowitz	
The Pit and the Crown	36
Avi Langer	
Being Squeezed like An Olive is a Good Thing	41
Jacob Rubinstein	
Seeing the Light	45
Rabbi Yossi Schwartz	
פרסומי ניסא.....	48
Ari Szafranski	

חנוכה תשע"ט

ליקוט והשיב לב אבות

דברי הרב

חנוכה, גם כי אשב בחשך ה' אור לי
מורינו הרב שמואל ווינברג שליט"א

בספר הקדוש "קדושת לוי" הוא כותב דברים יסודיים לגבי קדושת חג חנוכה המתקרב אלינו, ודבריו משמשים לכל תאב דעת וצמא השגה שער וכניסה לאורו של החג. הקדושת לוי מתעכב על דברי הברייתא במסכת שבת "לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה" ולמה חיכו חכמי הדור לשנה אחרת בכדי לקבוע את ימי חנוכה ליו"ט ולא קבעו מיד באותו שנה שימים אלו יהיו חנוכה, ומבאר הקדוש"ל שהימים טובים שיש לכלל ישראל אינם רק זכר למעשים שארעו ונעשו בעבר, אלא היו"ט אצל כלל ישראל יש בהם עניינים עכשוויים ואקטואליים בכל שנה ושנה. ולמשל יו"ט פסח חג חרותנו כולל בתוכו כח המסוגל להתעוררות הגאולה ועתידיים ישראל להגאל בניסן, ולגאולה רוחנית לנשמות כלל ישראל להיות בן חורין מיצה"ר. והוא יו"ט המסוגל לחקיקת אמונה בלב בני ישראל, הכל כמו שהיה בעת יצי"מ וחוזר ומתעורר בכל שנה ושנה בעת חג הפסח. וכן ביו"ט שבועות אינו רק זכר למתן תורה, אלא הוא זמן המסוגל להתעוררות והרגשה דבכל יום יהיו בעיניך כחדשים, וכביכול מתחדש מתן תורה בכל שנה ושנה. וכן בסוכות מתעורר שוב העניין דבסוכות הושבתי את בני ישראל בצלא דהימנותא. והנה כמו כן היו הרבה ניסים והצלות בזמן בית המקדש, וכתבום במגילת תענית, אך ניסים אלו לא השאירו רושם אלא רק זמנם ושעתם, ולכן לא נקבעו לדורות. אבל שונה מהם חג חנוכה שהוא נקבע לדורות, כי ודאי על כל נס צריך להודות ולשבח להקב"ה, אך עדיין לא נקבע יו"ט לזכרו, קביעת יו"ט זה רק כשרואים שזה נס שמשאיר רושם לדורות. וחנוכה הוא חלק ממגילת תענית וכל הברייתא המובאת במסכת שבת מקורה במגילת תענית, אך על כל הניסים המוזכרים שם לא נאמר לשנה אחרת קבעום ליו"ט, כי לשנה הבאה לא נתחדש רישומם. אבל בחנוכה ראו שלשנה הבאה שוב חזר האור הגדול של שעת הנס, ומזה הם הבינו את גודל הנה שזהו נס המתנוצץ ומאיר בכל שנה ושנה, ואז קבעוהו ליו"ט. שומה עלינו להתעמק בחנוכה לא רק בדברי דרוש נאים, אלא גם להעמיק במהות החג הבא ומתחדש לקראתנו.

א. נתחיל עם דברי המדרש המפורסמים, "רבי שמעון בן לקיש פתר קריא בגליות והארץ היתה תהו - זה גלות בבל שנאמר ראיתי את הארץ והנה תהו. ובהו, זה גלות מדי ויבהילו להביא את המן. וחושך, זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהייתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל" אנו רואים מדברי המדרש שמלכות יון נמשלה בדוקא לחושך, וודאי שאנו רוצים להבין מה יש במהותה של מלכות יון שמדמה אותה דוקא לחושך. וכיצד דוקא גזירות יון החשיכו עיניהם של ישראל יותר משאר גזירות של מלכויות אחרות. למה דרשו היוונים שיכתבו על קרן השור דוקא, מה סימל עבורם קרן השור שדוקא עליו הם רצו שיכתבו שאין להם חלק באלוקי ישראל. עוד יש להבין את מטבע לשונם "שאין לכם חלק באלוקי ישראל", כי לפי הבנת העניין נראה יותר נכון לכתוב שאין לכם חיבור או קשר אל אלוקי ישראל, ומה הכוונה שהדגישו היוונים כתבו שאין לכם חלק באלוקי ישראל, שהרי חלק הוא חתיכה מדבר שלם, ומה שייך לומר חלק ממנו יתברך.

ב. חנוכה הוא אמנם חג מדברי סופרים ונתקן בזמן בית שני, אבל בשלטי גבורים הביא רמז לחנוכה מהתורה בפרשת מקץ (שחלה תמיד בחנוכה) על הפסוק שאמר יוסף להכין סעודה לאחיו כי הם יאכלו עמו, "טבח טבח והכן כי עמי יאכלו", האות ח' המסיימת את המילה טבח יחד עם מילת והכן הם צירוף אותיות חנוכה. וכ"כ בא"ר ובמטה משה, ולמדנו מדברי השלטי גבורים פירוש חדש על מילת חנוכה, בראשונים מבואר שפירוש חנוכה הוא מלשון חניה חנו - כה, או מלשון חינוך חנוכה המזבח. ועכשיו אנו למדים שהוא מלשון הכנה (ובאמת בבני יששכר מביא מרבי פנחס מקוריץ שחנוכה הוא הכנה לאורו של משיח שמתנוצץ בו, ונרמז בפסוק "ערכתני נר למשיחיי", ודברי השלטי"ג הנ"ל הם קצת מקור לדבריו) וכמובן צריך להבין עומק העניין, על מה ולמה נרמז בדברי יוסף עניין חנוכה, ומה טיב ההכנה שיש בחנוכה.

ג. על קושיית הב"י מדוע תיקנו שמונת ימי חנוכה לזכר הנס, והרי הנס היה רק לשבע ימים כי ליום אחד הספיק להם השמן. תי' הט"ז עפ"י היסוד המובא בזוהר על הפסוק "הגידי מה יש לכי בבית?" (שאשה אחת מנשות בני הנביאים שבעלה נפטר והיא נשארה בחוסר כל, והנושים ובעלי חובות לחצו אותה עד כדי כך שאיימו לקחת את בניה לעבדים, והיא באה לפני אלישע, הוא שאל אותה אם יש לה משהו בבית, והיא ענתה לו שכל מה שיש לה זה קצת שמן, אלישע הורה לה לשאול הרבה כלים משכניה והברכה שרתה בשמן והיא מילאה את הכלים) הזוהר מתקשה מכיון שעל ידי ברכת אלישע קרה נס לאותה אשה, למה הוא היה צריך לברר שיש לה משהו בבית, האם הנס לא היה יכול לקרות גם אם לאשה לא היה מאומה בביתה, וחכמי הזוהר מסבירים שרק בריאת העולם הייתה יש מאין, אך מאז בריאת העולם הקב"ה איננו עושה נס אלא על דבר שהוא בעולם, אפילו הוא דבר מועט - אז השי"ת נותן בו ברכה וריבוי, אבל בדבר ריק לא יחול בו הנס לעשות בריאה חדשה, ולכן בירר אלישע שיש לה מעט שמן ועליו חלה הברכה. הט"ז אומר שהרעיון הזה נכון גם לגבי חנוכה, ולכן אילו נתכלה כל השמן בלילה הראשון לא היה מקום על מה שיחול הנס ויתרבה השמן בשביל שאר הלילות, בכדי שהנס יקרה צריך שיהיה לכל הפחות קצת שמן והמעט יוכל להתרבות. ומוכרח שגם בלילה הראשון לא נתכלה השמן לחלוטין אלא נשתייר במקצת, ועל השירור חלה הברכה שנתרבה, ואם כן גם בלילה הראשון ארע נס, כי פך השמן שמצאו הספיק בדיוק ללילה אחד, והיה צריך להגמר באותו לילה, אך הנס קרה כבר בלילה הראשון והשמן הספיק ללילה ועוד נשאר ממנו, ועל אותו שירור חלה הברכה והתרבה השמן לשאר הלילות, נמצא שקרה נס כבר בלילה הראשון. אלו הם דבריו הנפלאים של הט"ז.

ועפ"י דבריו מוטעם מאוד לשון הפיוט "ומנותר קנקנים" - רק ע"י שנשאר בקנקן, יכול היה להיות "נעשה נס לשושנים", ולכן "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים" - כי הבינו שרק ע"י מה שנותר נגרם הנס בשאר הימים וממילא קבעו חג חנוכה שמונת ימים

ד. בספר תוי"י מביא שהקשו לו קושיא עצומה על דברי הט"ז, שהרי בגמ' דרשו מערב עד בקר מערב עד בקר תן לה מדתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בקר, היינו שצריך לתת שמן מספיק מערב עד ערב. ושיערו חכמים חצי לוג כלילי טבת הארוכים, היינו שמו במנורה מספיק שמן בכדי שהנרות ידלקו לכל אורך הלילה, ובלילות טבת הארוכים שהם הלילות הארוכים של השנה היה נצרך כמות של חצי לוג, וזו הכמות והשיעור

ששמו במנורה עבור כל לילה ולילה. ואם כן מוכרח שבכל לילה מלילות השנה נשאר קצת עודף מהשמן, חוץ מהלילה הכי ארוך בשנה שבו באמת הייתה נצרכת כל הכמות, בשאר הלילות שהם כבר יותר קצרים נשאר מהשמן, ומדוע הם היו זקוקים לנס מיוחד שיישאר קצת שמן בלילה הראשון, הרי כל לילה נשאר קצת שמן עודף.

וענה התוי"י שכל זה קשה רק אם נניח שנס חנוכה אירע בלילה אחר ולא בלילה הכי ארוך בשנה. אם זה קרה ב364 לילות של השנה אזי אכן זו קושיא עצומה ופירכא על דברי הט"ז. אבל אם נס חנוכה אכן אירע בלילה הכי ארוך בשנה אזי צודק הט"ז, כי אז הספיק השמן בדיוק לאורך הלילה, ומוכרח היה שיקרה נס ויישאר קצת שמן גם אחרי שהנרות דלקו כל הלילה. ועושה התוי"י באריכות חשבון נפלא (שלא נוכל פה להביאו מפני מורכבותו) שהנס קרה בשנת ג"א תרכב', ואם הולכים לפי חשבון התקופות דרב אדא אז באותה שנה שקרה נס הנרות של חנוכה ליל כה' כסלו יצא בליל התקופה שזה הלילה הכי ארוך בשנה, והשמן הספיק בדיוק רק לאורך הלילה, והיו מוכרחים לנס שיישאר קצת שמן. וכל זה מונח ומקופל בקוצר אמריו של הט"ז.

ה. נמצא שנס חנוכה ארע בלילה הארוך בשנה. והנה במסכת ע"ז מובא במשנה "ואלו אידיהן של עובדי כוכבים קלנדא וסטרנורא" ובגמ' שם ח' אמר רב חנן בר רבא קלנדא ח' ימים אחר תקופה סטרנורא ח' ימים לפני תקופה. היינו ה"חג" ששמו סטרנורא נחגג שמונה ימים לפני ליל התקופה, שהוא הלילה הארוך בשנה, וקלנדא נחגג שמונה ימים אחרי ליל התקופה. מדוע נחגג העכו"ם את כל אותם ימים? מה מצאו בהם? הגמ' שם מביאה על כך ברייתא מעניינת, ת"ר לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך אמר אוי לי שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה] כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך אמר מנהגו של עולם הוא הלך ועשה שמונה ימים טובים לשנה האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים הוא קבעם לשם שמים והם קבעום לשם עבודת כוכבים.

אדם הראשון כבר חגג שמונה ימים לפני ליל התקופה ושמונה ימים אחרי ליל התקופה, הוא קבע זאת ליו"ט לשם שמים, החג הזה נשאר ברבות השנים אצל העכו"ם והם חגגו זאת לשם ע"ז.

דברי הברייתא ודאי שאינם מובנים לפי פשוטם, וכי אדה"ר חכם מכל אדם, יציר כפיו של הקב"ה, נזר הבריאה, שידע לתת לכל חיה ולכל יצור את שמו, האם לא ידע סדרו של עולם אתמהה? וכי לא ידע שזה טבע הבריאה חוקות שמיים וארץ התקצרות הימים ואריכות הלילות וחוזר חלילה, הרי בודאי הכיר את הטבע, ומה מקום היה לו לשבת בדאגה. יתירה מכך, גם אם נניח שאכן אדה"ר לא ידע ולא הכיר את טבעו של עולם באותה שנה ראשונה לבריאת העולם, אך הרי שהוא הסיק והבין שכך זה טבעו של עולם, נתברר לו שדאגתו הייתה בטעות יסודה, מחוסר ידיעה והכרה בסדרי עולם, מה מקום היה לתקן ולקבוע לשנה ימים טובים, מה יש לחגוג את טעותו?

אלא הברייתא רומזת לרובד יותר עמוק, לילה זמן של חשכות, חשכות לא רק פיזית אלא גם רוחנית, רחוק מאורו של הקב"ה. זה זמן שכוחות הטומאה יכולים להתגבר, חשכות בטבע זה ביטוי לטומאה, כשהקדושה

מסתרת ונעלמת. אדה"ר חשש שאולי בגלל חטאו הטביע את העולם בחשכות, והחשכות מתגברת מיום ליום וכשיגיע לזמן שהלילות מתארכים כבר לא יוכל העולם להחליץ מחשכות זו. הלילות הארוכים סימלו לאדה"ר את קילקול העולמות שקרה בגלל חטאו. ולכן הוא ישב בתענית והתפלל, ותשובתו ותעניתו ותפילתו הועילו, ולכן כשראה שהעולם חוזר ויוצא מהחשכות עשה יו"ט. לא היה פה עניין של טעות כלל, באמת היה העולם בסכנה לשקוע בחשכות ובקלקול עד שכבר לא יוכלו לתקן אותו יותר, ולכן עשה יו"ט שנתקבלה תפילתו ותעניתו, וכוחות החושך לא השתלטו על העולם. ותפילתו של אדה"ר פעלה זאת שלא יצליחו, והחשכות הכי גדולה, הזמן הקשה ביותר בו לטומאה יש יותר יכולת לשלוט ולהתגבר הוא בליל התקופה הלילה הארוך ביותר, אך תפילתו של אדה"ר התקבלה ומאז כח החושך פוחד והולך ואפשר בחזרה להתדבק במקורי הקדושה.

ו. ביוסף הצדיק נאמר ויהי כהיום הזה כלומר ויהי כאשר הגיע יום מיוחד יום צחוק יום איד שלהם שהלכו כולם לבית ע"א אמרה אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום הזה אמרה להם חולה אני ואיני יכולה לילך. ובהמשך הדברים מביא רש"י לעשות מלאכתו - רב ושמואל, חד אמר: מלאכתו ממש. וחד אמר: לעשות צרכיו עמה. אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא במסכת סוטה (דף לו): אותה ארורה ציפתה ליום המיוחד להכשיל את יוסף, ותכניתה כמעט צלחה יוסף כמעט נכשל אלא שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו והצילתו מן החטא. ורבים הקשו אי"כ מה היא גדלותו המיוחדת של יוסף, ולמה יוסף מחייב את הרשעים, והרי ליוסף נראתה דמות דיוקנו של יעקב וחילצה אותו מהחטא, רק באמת כבר אמרו צופה רשע לצדיק ואילולא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. תמיד בשביל להתגבר על היצה"ר נזקקים לסייעתא דשמיא, ויוסף עשה כל מה שבכוחותיו, שנה שלימה נאבק בה, וכתואר חז"ל איך שניסתה לפתותו בכל יום, עד שהגיע לנקודה, לשפיץ שיותר כבר לא היה מסוגל בכוחותיו האנושיים לגבור עליה, ואז עשה הקב"ה עמו נס. אבל יוסף מצד עצמו עשה כל מה שהיה ביכולתו, וזכה שהקב"ה עוזרו.

אימתי היה אותו היום המיוחד שאשת פוטיפר חשבה שאז תצליח להכשיל את יוסף, פירש רש"י ומיוסד על דברי הגמ' בסוטה שהיה זה יום איד שלהם, ואימתי היה יום איד עוד לפני מתן תורה? יתכן מאוד על פי המובא לעיל במסכת ע"ז שיום אידם היה לקראת הלילה הארוך בשנה, וליוסף היה יום נסיון במשך שנה שלימה, אך כהיום הזה, באותו יום שהיה היום הכי קצר והלילה הכי ארוך, הזמן שכח הטומאה מתגבר בו ביותר, אז היה הנסיון הכי הגדול, זה אותו היום שאדה"ר הרגיש בו סכנה לכל העולם והתפלל עליו ונענה, זה אותו היום שיוסף כמעט נכשל אחר שעשה כל מה שביכולתו ואז הצילו הקב"ה ברגע האחרון.

ולפי מה שהסביר לנו התו"י הרי גם נס חנוכה התרחש באותו לילה, באותו יום ניצחו את היוונים, החשמונאים נלחמו לפני זה עם היוונים בכל הכח במסירות נפש, לפי דרך הטבע לא היה סיכוי שהם ינצחו, יוונים שואבים כחם מן החושך, מהטומאה שמחשיכה את אור הקדושה, והגיע אותו לילה שזה שיא הכח של היוונים, והיה זה לילה גורלי אם יצליחו או חלילה יכשלו, וגם אז חזרו החשמונאים ועשו מצידם כל מה שהיה ביכולתם לעשות בכדי להאבק עם החושך של יון, ומכיון שהם ניצלו את שארית כוחותיהם ועשו כל מה שביכולתם, אותו לילה

ארוך שהיה סמל לטומאה היוונית, באותו לילה התרחש הנס, ואור המנורה המשיך להאיר ולא כלה השמן, היוונים הובסו ולכל בני ישראל אור במושבותם.

ז. וזה מה שיוסף רומז בדבריו, טבח טבח והכן, יוסף רומז בדבריו שהוא כבר הכין כח לדורות, במה שהוא עמד ונתגבר על הנסיון, לא היה זה רק הצלחתו יוסף באופן פרטי לעתו וזמנו, אלא יוסף צדיקא הכין כח לדורות, בכל עת שהטומאה תרצה להתגבר ולנצל את כח החשכות והטומאה בכדי לנתק את לבם של ישראל מאביהם שבשמים, הרי יוסף כבר הוריד השפעה לדורות בכח התגברותו על הנסיון שיוכלו להתדבק במידתו ולהתגבר על כוחות הטומאה. שהרי בגמ' סוטה ל' אמרו אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא יוסף שקידש שם שמים בסתר הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקב"ה שנאמר עדות ליהוסף וכו', יוסף שזכה ועמד בנסיון הגדול ביותר זכה שהוסיפו לו חלק משמו של הקב"ה, השראת השכינה במדריגה הגבוהה ביותר, שכביכול בקדושת יוסף משתקפת קדושת הקב"ה, ושמו של יוסף נושא בקרבו חלק משמו של הקב"ה, ועל ההכנה זו יוסף רמז בדבריו, ולכן סוד סעודות ושמחת חנוכה רמוז שם בדבריו.

ח. והיונים אף הם ידעו זאת היטב, וכנגד קדושתם של הצדיקים הם התאמצו בכל תוקף להגביר כח החושך ולסלק את אור השכינה והקדושה, וכנגד מה שבני ישראל ציפו להתדבק במידתו של יוסף ולהאבק כנגד הנסיונות עד כלות נפשם, ולהיות בטוחים בכח של אותו צדיק שהקב"ה יסייעם ויעזרם, כנגד זה אמרו להם יונים כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל, שהרי שור מרמז על יוסף שנאמר בברכתו "בכור שורו הדר לו", וליוסף נתווסף חלק משמו של אלוקי ישראל, ואמרו יונים לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל, אל תצפו לסיוע מכח הכנתו ועבודתו של אותו צדיק, אל תצפו להתדבק בקדושת חלק באלוקי ישראל שהוריד אותו צדיק, אלא כח החושך יגבר ואתם אין לכם תקוה, ומה שנתברר שהחשמונאים בכח עבודתם נתדבקו בהכנה של יוסף ונתדבקו בחלק באלוקי ישראל שנותן לכל יהודי כח ותקוה להתגבר על הכוחות החושך החזקים ביותר.

ואור חנוכה מתעורר בכל שנה ושנה כדברי הקדושת לוי, להדליק נר חנוכה בכל שנה שוב נדלק אור הנרות בנשמות בני ישראל, ונותן כח לכל יהודי ויהודי לראות שגם כי אשב בחשך ה' אור לי, שאף שנדמה שיש לו שעת חשכות הגדולה ביותר, זמן הקושי והנסיון שכמעט ואין עצה ופתרון, אך אם הוא מתאמץ ועושה את אשר ביכולתו הקב"ה מאיר לו ועוזרו שלא על פי דרך הטבע, ומתברר שיש לו חלק באלוקי ישראל.

תורגם לאנגלית על ידי הרב משה ליבר שליט"א

The קדושת לוי writes powerful ideas regarding the kedusha of the upcoming Yom Tov of חנוכה. These insights serve as a gateway towards a deeper perception of Chanukah. The Kedushas Levi wonders why חז"ל of the time waited until the following year to establish חנוכה as a Yom Tov rather than doing so immediately that very year. He explains that our Yamim Tovim are not merely commemorative of past events but rather contain spiritual content that is current and happening in the here and now.

For example, פסח our Festival of Freedom contains within it the power to arouse redemption; the Sages teach that the Ultimate Redemption will occur in Nissan. Furthermore, it can engender within every individual a spiritual redemption, freeing our neshamos from the clutches of the yetzer harah. It also is the Yom Tov that can revive within us the pristine level of Emunah that we came to through the events of the Exodus. Every year, the spiritual light of the Yom Tov is rekindled, just as it happened originally. Likewise שבועות, which is Zman תורתנו, is not a commemoration of a one-time occurrence, but rather a time when we can experience the fresh taste of Torah as we again receive it. In the Yom Tov of סוכות we relive what we first experienced in the wilderness, namely, dwelling under the protective cover of the shade of faith in הקדוש ברוך הוא.

Although many miraculous events occurred during the times of the Beis HaMikdash, as recorded in Megilas Taanis, they did not have an eternal impact and hence were not established as Yomim Tovim for all times. Chanukah was different. Although we must always thank Hashem for His miraculous Divine intervention, not every miracle results in a Yom Tov. Only when we see clearly that the miracle generates an arousal of the spiritual light it initially generated is it made into a Yom Tov. Thus, explains Kedushas Levi, only when the Sages saw that the spiritual arousal that they experienced in the first year returned and repeated itself the next year, did they declare Chanukah as a Yom Tov.

We need to explore in depth the essence of Chanukah and its special light which returns to us as we celebrate it.

1. The מדרש interprets the verse in בראשית "and the earth was astonishingly empty with darkness upon the surface of the deep" as a reference to the four kingdoms to whom Am Yisrael would be subjugated. "Darkness" is a reference to Yavan who would bring darkness to the eyes of the Jewish People, by demanding that they write on the horn of the ox that they have no share in the God of Yisrael. We see that the Greek kingdom is compared to spiritual darkness. Let us try and discover the nature and essence of this spiritual darkness that is unique to the spirit of Yavan in contradistinction to the other kingdoms. Why did they demand that we write on the "horn of the ox", what does that symbolize? Furthermore, what is the import of "no *share* in the God of

Yisrael". Seemingly “no *connection* or *ties*” would be a more apt expression. What is the connotation of share, as in a piece of a totality, in connection with Hashem?

2. Although Chanukah is a Yom Tov established by the Sages from the time of the second Beis Hamikdash, according to Shiltei HaGibborim it is alluded to in the Chumash in a verse in Parashas Mikeitz. When Yosef meets his brothers, he tells his staff to prepare a meal for then so that they can eat together. טבה טבה והכן כי עמי יאכלו. The letter ה at the end of the word טבה along with the letters והכן spell the word חנוכה. This teaches us that the name Chanukah, which we know refers to the fact that they rested from battle on the 25th (כ"ה) of Kislev), and which alludes to the concept of chinuch, also means preparation, as in the rededication of the altar in the Beis HaMikdash. (In fact, R' Pinchas of Koritz suggests that Chanukah is a preparation for the light of Moshiach). We certainly need to understand what is the more profound understanding of the preparation and why is it found in the words of Yosef?
3. The ט"ז answers the famous question of the בית יוסף as to why Chanukah is celebrated for 8 days when in truth the miracle was only for 7 days (since the flask of oil contained sufficient fuel for one day) based on the comment of the זוהר that after Creation there is no longer such a thing as ex nihilo creation. In order for a miracle to occur, there must be at least minimal substance, and then the little bit can miraculously expand and increase. Thus, explains the ט"ז, at the end of the first night there remained some oil even though in reality there was exactly enough to last the night. That little bit of oil was the substance that allowed for expansion. Hence, also on the first night a miracle occurred, namely, that not all of the oil was consumed although under normal circumstances it should have.

Accordingly, we might explain the expression in the poem מעוז צור “From the remainder in the flask a miracle occurred ...” and hence the insightful Sages made an 8 day Yom Tov.

4. However, the יוסף יעקב תולדות questions the premise of the ט"ז. Since according to Chazal the amount of oil that was placed in the cups of the Menorah was the amount necessary for the longest night of the year, why wouldn't there be some oil left on any other night (which is inevitably shorter)? Why was the leftover oil considered miraculous? The Toldos in truth makes an astounding calculation (the details of which are beyond the scope of this article) that the year in which the nes occurred, in 3622, כה כסלו was the longest night of the year. Thusly, there should not have been any oil left. It is fascinating to note the depth concealed within the concise words of the Taz. That the bit of oil left was a tremendous nes, because in truth there was only enough for the longest night, which was exactly that night.

5. The Gemara in Maseches Avoda Zarah(8a) teaches: Rav Chanan bar Rava said: The festival of Calenda is celebrated for eight consecutive days following the winter solstice, which is the shortest day of the year, whereas Saturnalia is celebrated for eight consecutive days preceding the winter solstice. What were these holidays about? The Rabbis taught in a Baraisa: When Adam HaRishon experienced the first winter of creation and saw the duration of each successive daytime gradually decreasing, he said “Woe is to me! Perhaps because I have sinned it is becoming a darkened world for me and the world is returning to a state of astonishing emptiness: and this is the form that the death sentence decreed upon me from Heaven will take.’ So, at the very end of the fall, when the days were at their shortest, Adam fasted and prayed for eight days. However, when he experienced the Teves solstice and saw the duration of each successive daytime gradually increasing he realized that this was the natural turn of events for the days to lengthen and shorten in regular cycles.’’ In thanksgiving, he established an eight-day festival. The following year he established both the days preceding the winter solstice and the days following the winter solstice as festivals. The Baraisa adds that although these festivals were originally established with good intentions, they later were corrupted by idolators.

This Gemara may certainly not be taken at face value. Is it possible that Adam HaRishon, the wisest of men, created by Hashem alone and who captured the essence of every creature and gave it its name, was unaware of the nature of the world and didn't know that daylight gets shorter and night longer and vice versa?! Why was he in panic over the phenomenon? And finally, why when he realized his mistake, did he see reason to establish an eight-day holiday?

6. Seemingly this Baraisa must be understood on a deeper level. Night is a metaphor for physical and spiritual darkness with one distant from the light of Hashem. It is a time of impurity. Adam was afraid that as a result of his sin the world so was sunk in spiritual darkness getting darker and darker day by day and that when the length of night reached its peak the world would be doomed to eternal spiritual darkness. The long nights symbolized for Adam the catastrophic result of his sin. He fasted and prayed that all of the spiritual havoc could be turned around. And he succeeded! When he saw the days begin to get longer, he celebrated the indication that his world could be saved. Even the longest night can eventually yield to spiritual light!
7. According to רש"י the day that Potiphars wife attempted to ultimately seduce Yosef was a festival of idolators very likely that day of the longest night of the year. When they all went to the temple she feigned illness and decided that this was the day to finally accomplish her sordid goal; something she had attempted for a full year. Yosef fought valiantly and was at the end of his rope when Hashem miraculously showed him the vision of his father's image which saved him.

8. As the Toldos Yaakov Yosef taught this night was the night of the miracle of Chanukah. The Chashmonaim fought with total self-sacrifice against the darkness of Yavan with no reasonable natural chance of victory. On that night of ultimate darkness it seemed like Yavan would finally vanquish the light of Hashem, Torah and Kedusha. The Chashmonaim exerted their best effort and this triggered a Divine miracle with the night of deep darkness transformed into a beacon of Kedusha light.

9. This is what Yosef alluded to his brothers. The power to overcome darkness at its height was prepared for Am Yisrael by Yosef in his valiant battle against seductive corruption. This was not merely his personal victory; it instilled in Am Yisrael the power to trigger miracles by going above and beyond in our efforts to remain connected to Hashem under the most trying of circumstances. Whenever Tumah rears its ugly head in order to sever our ties to Kedusha and Hashem we can link ourselves to Yosef and his investment in our spiritual DNA.

10. The Gemara teaches that the letter ה which comes from Hashems Name was added to Yosefs name as a result of the Kiddush Hashem he made by withstanding temptation. (see Sotah 36). This was the meaning of the insidious declaration of the Yavanim. Write on the ox (a metaphor for Yosef) that you have no part in the addition to his name that is a small part of Hashem. You should forget about imagining that you can overcome the temptations of a cruelly seductive world. You are doomed to be enveloped by spiritual darkness!

The Yom Tov of Chanukah reinforces in us every year as we relive the little bit of light that can vanquish the darkness that the light of our neshamos can be rekindled and that even as we sit in darkness Hashem lights up our lives. Even when it seems that we are hopelessly drowning in palpable darkness if we make our best effort Hashem will shine His light into our hearts and lives and we will know that we have a share in אלוקי ישראל.

בגדרי ברכת "להדליק נר חנוכה"
מורינו הרב שמואל ווינברג שליט"א

א. במסכת שבת דף כא: אמר רב חסדא דכבתה אין זקוק לה, היינו אם נרות חנוכה כבו אין חיוב לחזור ולהדליקם. והקשו עליו מן הברייתא "מצוותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק" והגמ' הבינה מדברי הברייתא שהנרות צריכים לדלוק משקיעת החמה ועד שתכלה רגל מן השוק ואם כבו הנרות באמצע הזמן הזה יש חיוב לחזור ולהדליקם, אך בגמ' דחו ופירשו את הברייתא בשני אופנים אחרים, א. דאי לא אדליק מדליק, היינו שאם לא הדליק בתחילת זמן המצוה בשעת שקיעת החמה יכול להדליק עד זמן שתכלה רגל מן השוק. ב. אי נמי לשיעורא, היינו בברייתא כתוב את השיעור של השמן שצריך לתת בנרות שהוא פרק הזמן שמשקיעת החמה ועד שתכלה רגל מן השוק, ותכלה רגל מן השוק הוא "עד דכליא ריגלא דתרמודאי" ורש"י מבאר "שם אומה מלקטי עצים דקים, ומתעכבים בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשיכה, ומבעירים בבתיהם אור, וכשצריכים לעצים, יוצאים וקונים מהם". אבל בכל מקרה אם כבו הנרות אין צריך לחזור ולהדליקם.

וכתבו התוס' ד"ה "דאי לא אדליק מדליק" אבל מכאן ואילך עבר הזמן, אומר הר"י פורת דיש לזיזהר ולהדליק בלילה מיד שלא. יאחר יותר מדאי ומ"מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינויי אחרניא. היינו ר"י פורת לומד שיש נפק"מ הילכתית בין שתי תי' הגמ' בביאור הברייתא, לדעת התי' הראשון אם עבר זמן שתכלה רגל מן השוק עבר זמן ההדלקה וזמן המצוה, אך לדעת התי' השני אפשר להדליק גם לאחר מכן. והיות ויש ספק אם ההלכה התי' ראשון או שני אם עבר זמןנו ידליק לכל הפחות מספק. ולפי"ז לכאורה אם מדליק לאחר שתכלה רגל מן השוק לכאורה לא יברך, דכיון דמדליק רק מן הספק, ספק ברכות להקל ואינו יכול לברך.

אמנם התוס' ממשיכים "ולר"י נראה, דעתה אין לחוש מתי ידליק, דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים", דהיינו מכיון שבזמן הזה אנו מדליקים בפנים ולא בחוץ מפני הסכנה, לכן הפרסומי ניסא הוא לבני הבית ולא לבני רשות הרבים, ולכן אפשר להדליק לכתחילה אפילו אחרי שכלתה רגל מן השוק. אבל גם לדעת ר"י באמת חולקים בזה שני תי' הגמ', אלא שבזמן הזה שמדליקים בפנים ואין פירסומי ניסא לבני רה"ר אלא רק לבני הבית, העיקר כתי' השני. ולדעת ר"י משמע דאף אם מדליק לאחר זמן יברך.

אבל מדברי הרמב"ם משמע שאין שני התי' חולקים בדבריהם אל שניהם נכונים בפירוש דברי הברייתא, היינו זמן הדלקת נ"ח הוא משקיעת החמה עד שתכלה רגל מן השוק ולאחר מכן שוב אינו מדליק. וכמו כן צריך לשים שמן שידלק עד שתכלה רגל מן השוק, וז"ל פ"ד ה"ה "אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין. שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק. וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יתר. עבר זמן זה אינו מדליק. וצריך שיתן שמן בנר כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק. הדליקה וכבתה אינו זקוק להדליקה פעם אחרת". הרי שלדברי הרמב"ם כל שעבר זמן שתכלה רגל מן השוק שהוא כמחצית השעה אחר שקיעתה עבר זמן מצוותו ואינו מדליק כלל. וכן פירש המ"מ והב"ח סי' תרע"ב את דבריו.

ולאידך, ברשב"א כתב: לאו למימרא דאי לא אדליק תוך שיעור זה אינו מדליק, דהא תנן כל שמצוותו כל הלילה כשר כל הלילה, אלא שלא עשה מצוה כתיקנה דליכא פירסומי ניסא כולי האי". היינו שאפילו לתי' ראשון בגמ' אם עבר זמן שתכלה רגל מן השוק עדיין יכול להדליק, אלא שלכתחילה עדיף להדליק מזמן שקיעה"ח ועד שתכלה רגל מן השוק שיש יותר פירסומי ניסא. ולדעת הרשב"א נראה שמדליק ומברך, דאע"פ שעשה מצוה שלא כתיקנה אך הרי מצוותה כל הלילה ובפשטות יכול לברך.

ב. והסברא המקובלת בביאור המחלוקת, דהרמב"ם ס"ל דכל עיקר מצות נר חנוכה הוא משום פירסומי ניסא. ולפיכך פשוט דכשאינן פירסומי ניסא אין כלל מצות הדלקת נ"ח. אבל הרשב"א ס"ל דעיקר מצות הדלקת נ"ח משום זכר לנס, והוסיפו וקבעו דצריך לעשות פירסומי ניסא בהדלקה זו, אך מצוה הדלקה זכר לנס עומדת משום עצמה. ולכן אף אם עבר זמן פירסומי ניסא מ"מ עדיין צריך להדליק.

אבל באמת נראה דנחלקו האחרונים בסברא זו, דהנה במג"א תרע"ב ס"ק ו' כתב ע"פ דברי הגהות מימוניות דאע"פ שיכול להדליק עד עלות השחר, מ"מ זה כל זמן שבני הבית ניעורים, אבל אם הם ישנים אין לברך עליהם. וכן פסק במ"ב ס"ק יא'. אמנם בשעה"צ אות יז' הביא דברי החמד משה דודאי לכתחילה אם יכול להעיר את אנשי ביתו יקיצם, אבל למעשה אפילו במקום שאין איש מאנשי ביתו ידליק בברכה, ולא יבטל הברכות אפילו אם אין שם אנשים. וראיתו מדברי ריא"ז דאף אם הוא בין הנכרים לבדו צריך להדליק ומשמע בברכה. אלא ודאי אם יכול להדליק בפני רבים עדיף טפי, אבל גם אם הוא לבדו ידליק בברכה. וסיים השעה"צ דספק ברכות להקל, ומ"מ מי שרוצה לנהוג כוותיה אין מוחין בידו, ויעויין באגרו"מ או"ח ח"ד סי' קה' שפסק לכתחילה כחמד משה. וכנראה שהמג"א לומד אפילו בדעת הראשונים דיכול להדליק עד עלות השחר דמ"מ דפירסומי ניסא הוא חלק ממעשה המצוה ולכן הוא מעכב, וכל שאין פירסומי ניסא לכל הפחות לאנשי ביתו חסר בגוף המצוה ואין יכול לברך. אמנם החמד משה לומד בברירות דפירסומי ניסא הוא דין נוסף אך אינו עיקר המצוה, ולכן אפילו בין הנכרים או אפילו כשהוא לבדו בביתו מדליק ומברך.

ג. והנה בטור תרע"ב כתב מצותה מסוף שקיעת החמה עד חצי שעה מן הלילה וכו', ומ"מ עדיין זמנה כל הלילה, ודלא כהרמב"ם ז"ל שכתב עבר זה הזמן אינו מדליק וכו'. והב"י העיר על לשונו של הטור "דלא כהרמב"ם", שהרי אפילו למי שאומר שמדליק זה רק מספק, וכדעת ר"י פורת וכן דייק מלשון הרא"ש. ולפי"ז לכאורה דעת הב"י דכל שמדליק לאחר שכלתה רגל מן השוק אינו מברך, שהרי מדליק רק מספק. ובדעת הטור צ"ל דקאי כשיטת הרשב"א. אבל בשו"ע בס"ב כתב "ומיהו הני מילי לכתחילה אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה. ודייק ממנו המג"א הנ"ל דמשמע דמדליק בברכה, והקשה שהרי בב"י כתב דמדליק רק מספיקא דדינא וא"כ אמאי מברך.

ורבי יעקב עמדין כתב על זה סברא נפלאה והיא בספרו מור וקציעה, דאע"פ שבכל ספק ברכות אינו מברך, מ"מ במצות הדלקת נר חנוכה הברכות מעכבות בקיום המצוה, מום שכל עיקר ההדלקה הוא לצורך פירסומי ניסא ואם אינו מברך לא מידי עבד דלא מינכרא מילתא והרואה אומר לצרכו הוא דעביד. ובמקראי קדש סי' כד' להגרצ"פ הסביר זאת ביתר עומק, דבמצות הדלקת נר חנוכה הברכה אינה על המצוה, אלא הברכה

היא חלק מגוף המצוה, דמכיון שכל תכלית המצוה היא לצורך פירסומי ניסא, ועל ידי הברכה מוכח שהדלקתו היא לצורך מצוה ולא לצורך עצמו. ומכיון שהברכה נעשית חלק מגוף המצוה חייב לעשותה מספק כמו שאת המצוה צריך לעשות מספק. וחזינן מדבריו דאף הוא לומד דהדלקת נרות בלחודא בלא פירסומי ניסא חסר בקיום המצוה, ומשום כן הברכות נעשו לחלק מגוף המצוה. וזה חידוש בגדר ברכות המצוה דחנוכה.

בגדרי ברכת שעשה ניסים לאבותינו, וברכת שהחיינו

ד. כתב הטור סי' תרע"ו המדליק בליל ראשון מברך להדליק נר של חנוכה, ושעשה ניסים ושהחיינו, ואם לא בירך בירך זמן בלילה ראשון כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובה דמברך בליל שני או אימתי שיזכור, וכן הוא בשו"ע תרע"ו א'. והנה ביצועות יעקב סי' תרנא' ס"ק ו' כתב דלדעת הפוסקים דברכת המצוות אם לא בירך עליהם עובר לעשייתן אינו מברך ה"ה בברכת שהחיינו. ואף דבהלכות חנוכה כתב השו"ע דאם לא ברך שהחיינו בעת ההדלקה מברך אימת שיזכור, צ"ל דכוונת השו"ע שיברך באיזה יום שיזכור, אבל אם נזכר אחר ההדלקה אינו מברך בלילה זו עוד.

אבל בתשובות רעק"א תניינא סי' יג' כתב דברכת על הניסים וברכת שהחיינו אם אירע ששכח אפילו בליל א', אף דמיד שהדליק הנר כבר גמר מצות הדלקתו מ"מ מברך אותם דלא גרע מרואה דמברך מצות נר חנוכה. ועד"ז כתב בפמ"ג או"ק ב'. ולכאורה רעק"א חולק על דברי הישועות יעקב הנ"ל. כי לדברי הישוע"י כל שהדליק שוב אינו עובר לעשייתן ואינו מברך שהחיינו, ולרעק"א אפילו אחר ההדלקה מברך דלא גרע מהרואה.

וצ"ל בדעת הישועות יעקב דכל שכבר יצא מצות הדלקת נר חנוכה לא שייך בו דין דהרואה צריך שיברך, דהא דהרואה צריך שיברך הוא רק במי שאינו מקיים מצות ההדלקה. ודבר זה באמת שנוי במחלוקת ראשונים, אך יעויין בתוס' סוכה דף מו' בד"ה "הרואה" דכתבו שם בתי' השני "בשאר מצוות לא תקינו לברך לרואה אלא גבי נר חנוכה משום חביבות הנס, וגם משום שיש כמה בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים המצוה". ומדברי התוס' מתבאר דדינא דהרואה הוא רק למי שאין לו בית ואינו יכול לקיים המצוה, ובמקום מצות הדלקת הנר תיקנו לו לברך כשרואה, אבל מי שמקיים מצות הדלקת נ"ח אינו בכלל תקנה דהרואה. וכנראה דכן נקט הישוע"י.

אבל צ"ע רב, דהמשנ"ב ס"ק ב' כתב וז"ל או כשיזכור בשאר הלילות בשעת ההדלקה, ואם נזכר אחר ההדלקה אינו מברך בלילה זו עוד, ובשעה"צ הביא דמקורו מדברי הישוע"י ורצה לומר שיראה לברך זמן ביום אחר בעת ההדלקה. אבל מיד לאחר מכן בס"ק ד' כתב בתו"ד עוד כתב (רעק"א הנ"ל) שאם נזכר לאחר שהדליק כולם אין לו לברך ברכת להדליק רק ברכת שעשה ניסים וכן ברכת שהחיינו יש לו לברך. נראה שזיכה המשנ"ב שטרא לבי תרי, והביא להלכה הן את דברי הישוע"י והן את דברי רעק"א. וראיתי במשנ"ב הוצאת דרשו דבשונה הלכות העיר בזה.

ונראה דהנה חזינן מהנ"ל דליכא ברכת שהחיינו על עצם היום דחנוכה, ושאני מכל ימים טובים דקיי"ל סוכה מז' זמן אומרו אפילו בשוק, אך בחנוכה תיקנו את הברכה על מצוות ההדלקה ולא על היום, וכן כתב בפר"ח

ס"ק א' להדיא וז"ל "שהחיינו לא נתקן אל על ההדלקה או על הראייה הא לאו הכי לא יברך, והא דאמרינן בעירובין זמן אומרו אפילו בשוק ההוא בזמן דרגל". והיינו דשאני חנוכה משאר ימים טובים דלא תיקנו ברכה על עצם היום אלא רק על מצוות ההדלקה או אצל הרואה את הנרות.

אמנם יעויין בשעה"צ הנ"ל דהביא בשם המאירי דמי שאין לו להדליק ואינו במקום שאפשר לו לראות שמברך לעצמו שעשה ניסים ושהחיינו בליל א' ושעשה ניסים בשאר הלילות. ובשעה"צ נסתפק מאוד בדברי המאירי הנ"ל דלכאורה משמע ממנו דאף בחנוכה שייך לברך שהחיינו אפילו בשוק וכמו כל יו"ט, וצ"ע בגדר זה כיון שאינו מברך על ההדלקה, ואינו בגדר תקנת הרואה, אמאי מברך כיון שלא תיקנו ברכה על היום.

ונראה דהנה בפשטות ברכת שעשה ניסים היא חלק מברכת המצוות דהדלקת נר חנוכה, ואע"פ שלא מצאנו בדרך כלל שתי ברכות על מצוה אחת, מכל מקום בחנוכה שכל עיקר המצוה מחמת פירסומי ניסא תיקנו על מצוות ההדלקה ברכה נוספת דעשה ניסים לאבותינו, ואפילו אם נימא שרק ברכת להדליק נ"ח היא ברכת המצוות, וברכת שעשה ניסים היא ברכת השבח, מ"מ תיקנו אותה שייכות להדלקת נ"ח, דמצוות ההדלקה תיקנו עליה ברכת המצוות וכן ברכת השבח. ובדומה למה שמצאנו במצוות ברית מילה שיש עליה שתי ברכות אחת על המילה ואחת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. וביארו הראשונים דאחת הוי ברכת המצוות ואחת ברכת השבח אבל ודאי שהיא שבח על מצוות הברית. אבל מצאנו בשאלות דרב אחאי הגדרה חדשה לברכת שעשה ניסים, וז"ל בשאלתא כו' שאילתא דבית ישראל לאודווי ולשבוחי קמי שמיא בעידנא דמיתרחיש להו ניסא וכו', וכד מטו דוכתא דאיתרחיש להו ניסא כגון מעברות הים וכו' וכד מטי יומא דאיתרחיש להו ניסא לישראל כגון חנוכה ופורים מיחייב לברוכי ברוך אשר עשה ניסים לאבותינו בזמן הזה, בחנוכה על שרגא, בפורים על מקרא מגילה וכו'. והנה בפרק הרואה איתא דיש לעשות ברכה במקום דאיתרחיש להו נס, אבל השאלות מחדש דהוא הדין דיש לברך ביום שנעשה לו נס ולכן בחנוכה יש לעשות ברכת שעשה ניסים, ורק תיקנו את זמן הברכה בעת ההדלקה. ולפי"ז ברכת שעשה ניסים אינה בכלל על מצוות ההדלקה, אלא יש חיוב לעשות ברכה ביום שנעשה לו נס, וכמו כל מי שעובר ליד מקום שנעשו ניסים לישראל, ורק קבעו את זמנה בעת ההדלקה. וחלק מהמצוה שקבעו בחנוכה בהלל והודאה הוא ברכת שעשה ניסים לאבותינו.

והשתא נראה להוסיף ולומר דברכת שהחיינו הולכת בין על מצות ההדלקה בין על מצוות ההודאה שיש בחנוכה. ולפי"ז נבין היטב את דברי המאירי שהביא השעה"צ, דאינו חולק על דברי הפוסקים הנ"ל שלא תיקנו ברכת שהחיינו על היום, אך מ"מ יש ברכת שהחיינו על מצוות ההודאה. ולכן מי שברך בשעת ההדלקה או בשעת ראייה יצא ידי חובה, אך מי שאינו מדליק וגם אינו רואה צריך לברך שעשה ניסים על הנס וכן שהחיינו על מצוות ההודאה.

ואם כנים הדברים יתיישבו דברי המשנ"ב ברווחא, דבס"ק ב' מדובר על מי שכבר ברך ברכת להדליק וכן ברכת שעשה ניסים, ורק שכח לברך ברכת שהחיינו, ואז ודאי אינו מברך ברכת שהחיינו דכיון שכבר עברה מצוות ההדלקה וכן מצוות ההודאה איך יברך זמן שכבר אינו עובר לעשייתו, ועל היום בפני עצמו אינו מברך. אבל בס"ק ד' מדובר במי ששכח לברך את כל הברכות, ובזה אע"פ דברכת להדליק כבר אינו יכול לברך שכבר

הדליק ותו אינו עובר לעשייתן, אך מ"מ ברכת ההודאה עדיין יכול לקיים ולא גרע מן רואה דצריך לברך, וכיון שמקיים מצות הודאה ומברך שעשה ניסים לאבותינו כבר יכול לברך שהחיינו על מצוות ההודאה.

דברי תורה בעברית

מצות חינוך בנר חנוכה

ר' יוסף פרידלר

ראיתי כתוב בשם ספר אשל אברהם שקטן שמדליק נר חנוכה אינו צריך שמן כדי שהנר יהיה דלוק לחצי שעה כיון שהקטן עושה עיקר המצוה – שמדליק נרות חנוכה, והוא לא מרגיש אם יהיה דלוק לחצי שעה או פחות, והוא יוצא מצות חינוך.

ובאמת, שאילה זו אם קטן חייב לעשות כל פרטי המצוה כדי ליוצא מצות חינוך שלו או רק עיקר חיוב המצוה, הוי דיון בפוסקים.

דהנה המשנה ברורה בסימן תרנ"ח ס"ק כ"ח כתב דקטן אינו יוצא ביום ראשון של סוכות בלולב שאול ולא קיים אביו מצות חינוך וכן דעת המגן אברהם, אבל יש מאחרונים שסוברים במצות חינוך מתקיים גם בשאול דהא גם בזה מתחנך הבן למצוות, וכן משמע במרדכי בשם ראב"ן, עכ"ל המשנה ברורה.

ובשער הציון אות ל"ו כתב בביאור דברי המרדכי, דמצות חינוך הוא רק על עצם המצוה ולא על פרטי המצוה. ומסיים דכן משמע פשוט לשון השו"ע דשפיר יוצא בשאול.

נמצא דיש מחלוקת הפוסקים אם מצות חינוך הוי על עצם המצוה גרידא ולא על פרטי המצוה או אפילו על הפרטי המצוה. וביאר בספר אגרות משה המחלוקת פוסקים, דהמגן אברהם סבר דאם אין הגדול יוצא המצוה בשאול איך יוצא הקטן מצות חינוך שלו בשאול הא לא עשה שום מצוה, ומצות חינוך הוא שקטן יעשה אותו מצוה שהגדול יעשה. אבל המרדכי בשם הראב"ן סבר דכל מצות חינוך הוא כדי להתרגל אותו לעשות המצוה שכשגידל יהיה רגול לעשותו, ומה בכך דהגדול אינו יוצא בשאול, הא שפיר מתרגל בהמצוה של נטילת לולב.

והנה יש להקשות על אותן הפוסקים דמצות חינוך אינו על פרטי המצוה, ושפיר יוצא אם לא עשה כל פרט ופרט מגמרא בסוכה דף ב: דבמשנה וברייתא איתא מחלוקת בין ר"י וחכמים אם סוכה פסולה למעלה מעשרים אמה. דר"י סבר דכשרה וחכמים אומרים פסולה. ובברייתא שם, מביא ר"י ראייה מהילני המלכה ובניה דסוכה למעלה מעשרים אמה כשרה.

ולכן, סוכה שגבוהה מעשרים אמה שפסולה, מהו הטעם לזה? הגמרא אומרת ג' שיטות. רבה אמר דכתיב למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, שרואה הסכך, למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שהוא דר בסוכה, ולפי זה כיון דכל מהות הסוכה הוא לראות הסכך ויודע כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, ובסוכה שלמעלה מעשרים אמה אין הוא יודע זה, זהו חסרון בעצם מהות הסוכה.

וכן לרבי זירא דהסוכה הוי לצל ועד עשרים אמה יושב בצל הסכך, וכל הסוכה על שם הסכך, אבל יותר מעשרים אמה הוא יושב בצל דפנות. וגם לפי זה, פסול למעלה מעשרים אמה פוסל מהות הסוכה.

וכן לרבא דאמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, וסוכה שגבוהה מעשרים אמה הוי דירת קבע, אם כן גם לפי זה הפסול הוי חסרון בעצם מהות הסוכה.

ולכן כולי עלמא מודים שאין הקטן יוצא בסוכה כזה.

אבל בפסול שאול ביום ראשון דודאי האתרוג והלולב עדיין אוחז שם אתרוג ולולב ומהות המצוה נשאר אלא דיש גזירת הכתוב שביום ראשון צריכין לכם. בזה אמרו המרדכי ורש"י דקטן אינו צריך פרטי המצוה.

ולכאורה הנפקא מינה בין ב' ביאורים הנ"ל הוי הך שאלה של נר חנוכה בשמן מעט שאינו יכול להיות דלוק לחצי שעה. אפילו להנך שיטות שמצות חינוך אינו על פרטי המצוה יתכן שצריך שמן כדי חצי שעה. אם הביאור כמו המנחת חינוך והנצי"ב שחסרון בחפצא המצוה כו"ע מודים שקטן אינו יוצא מצותו, גם שמן מעט אפשר דהוי חסרון בחפצא המצוה. אבל אם הביאור הוא דחסרון במהות המצוה כו"ע מודים דאין קטן יוצא מצותו, בנר חנוכה אפילו אם חסר שמן עדיין יש פרסומי ניסא ועיקר צורת המצוה קיים, ולכן להמרדכי ורש"י שפיר יוצא הקטן מצותו.

בסוכה של הילני המלכה היה למעלה מעשרים אמה והיא ישבה עם שבעה בניה ולא אמרו חכמים דבר. ואי אפשר שאחד מהם לא הגיע לחינוך והיה חייב במצות סוכה מצד חיוב חינוך. ובזה מוכיח דסוכה למעלה מעשרים אמה כשרה.

ולכאורה לפי המרדכי ואותן הפוסקים דמצות חינוך אינו על פרטי המצוה ושפיר יוצא בשאולה ביום ראשון, מה בכך שהסוכה היה למעלה מעשרים אמה, הא בניה שפיר עשו עצם המצוה ושפיר ישבו בסוכה, ויתכן שסוכה למעלה מעשרים אמה פסולה לגדול אבל לקטן שפיר יוצא מצות חינוך שלו כמו שיוצא בלולב שאול ביום ראשון.

וכן כתב הריטב"א שם, דמהא שמעינן דקטן שמחנכין אותו למצות צריך לעשות לו מצוה בהכשר גמור גדול. ומסיים שהוצרכתי לכתוב זה לפי שראיתי חכמים טועים בזה. ואמר לי רבינו (רב שמואל ווינברג שליט"א) שנראה לו שכוונת הריטב"א לדברי רש"י בחגיגה שכתב "הלא אין חינוך קטן אלא כדי להנהיגו שיהא סרוך אחר מנהגו לכשיגדל." ולכאורה יתכן שכוון הריטב"א גם לדברי המרדכי בשם ראב"ן דקטן יוצא בשאול ביום ראשון.

ולתרץ דברי המרדכי ורש"י מסוגיא בסוכה בהילני המלכה אמר לי רבינו שכתבו האחרונים (מנחת חינוך ונצי"ב) לחלק בין חסרון בחפצא כגון סוכה למעלה מעשרים אמה או אתרוג שחסר דאז כו"ע מודים דאין הקטן יוצא מצות חינוך שלו, ובין פסול באופן הקיום אבל אינו פסול העצם חפץ כגון אם הלולב שאול ביום ראשון או קרבן פסח שאין הקטן נמנה עליו דאז שפיר סבר הנך ראשונים דיוצא אף שאין פרטי המצוה באופן הכשר גמור.

ולענ"ד סבור הייתי לחלק באופן אחר קצת. כיון דסברת הראשונים לומר שיוצא אף שאין הפרטים בהכשר גמור, הוי דהא שפיר מתרגל במצות, אפשר לומר דהיכא דעיקר שם מצוה וצורת מצוה שפיר קיים, אז יוצא הקטן מצות חינוך שלו. אבל היכא דהפסול הוי בשם וצורת המצוה אז אמרינן דאין הקטן מתרגל בהמצוה ואינו יוצא.

מעלין בקדש ואין מורידין
מאת יונתן זאב קירשנער

מקור הדין

איתא בשבת (כא): בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא: פליגי בה תרי אמוראי במערבא, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא, חד אמר: טעמא דבית שמאי כנגד ימים הנכנסין, וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאין. וחד אמר: טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג, וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שני זקנים היו בצידן, אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל, זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג, וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין.

והמהרש"א (שם) כתב דיש לעיין דודאי לא פליגי ב"ש בהא דמעלין בקודש דילפינן מקרא כפירש"י, ובפרי החג ודאי דאיכא טעמא אחרינא כדאמרינן לפי שהם נגד ע' אומות עובדי כוכבים שיהיו פוחתין והולכין, וי"ל דה"נ איכא טעמא כמ"ש הב"י והרא"ם בתירוץ א' שהיה הנס גם בליל ראשון לפי שהיה מעיקרא מתחלק לח' חלקים נמצא ח' חלקים שמן היו פוחתין והולכים מלילה ללילה וה"ק ב"ש כנגד פרי החג כיון דחזינן דהיכא דאיכא טעמא לית לן למיחש להא דמעלין בקודש כו' ה"נ הכא איכא אחרינא ולא חיישינן לכללא דמעלין בקודש. ולפי שכולי עלמא לא פליגי דיש כלל של מעלין בקודש ואין מורידין כדאי לעיין במקור של דין זה, מתי אומרים כלל זה ומה הם גדריו.

וראשית כל יש להקשות סתירה פשוטה בהגדרה של הכלל מעלין בקודש ואין מורידין. דלפי חצי הראשון של הביטוי "מעלין בקודש" אז צריך לומר שלא די להישאר באותה דרגה אלא צריך להעלות. אולם בחלק השני "אין מורידין" נראה לומר שאינו צריך להעלות אלא מספיק רק שאינו יורד, ואין שום פגם להישאר באותה דרגה. וצריך עיון.

במנחות (צט). מובא מקור הדין דמעלין בקודש, ר' יוסי בר' יהודה אומר: לא היו מסדרין (את לחם הפנים) אלא על של משה, אלא מה אני מקיים (דברי הימים ב ד:יט) "ואת השלחנות אשר עליהם לחם הפנים זהב?" אלו שלשה שלחנות שהיו במקדש, שנים שהיו באולם מבפנים לפתח הבית, אחד של כסף ואחד של זהב¹, על

¹ המשנה (שם עמוד ב) אומרת ששלחן זה היה של שיש ורש"י (ד"ה שנים שהיו באולם מבפנים) מסביר והאי דקרי הכא כסף ובמתניתין שיש משום דשיש לבן ככסף. וכמו כן הגמרא בתמיד (לא): מתהפך בין שיש לכסף וזה לשונו: ובאולם שנים מבפנים על פתח הבית, אחד של כסף ואחד של זהב. על של כסף נותנין לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקודש ולא מורידין. ואחד של זהב בפנים, שעליו לחם הפנים תמיד מכדי, אין עניות במקום עשירות, אמאי עבדי דשיש? ניעבדו דכסף, ניעבדו דזהב? אמר רב חיננא בשם רבי אסי, ורבי אסי בשם רבי שמואל בר רב יצחק: מפני שהוא מרתית. אולם למסקנא גמרא זו מביא טעם אחר

של כסף נותן לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקודש ולא מורידין, אחד של זהב בפנים שעליו לחם הפנים תמיד. ומנא לן דאין מורידין? אמר רבי, דאמר קרא: (פרשת פקודי מ:יד) "ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו". ומנלן דמעלין? אמר רבי אחא בר יעקב, דאמר קרא: (פרשת קרח יז:ג) "ואת מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל", בתחילה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח.

ואין להקשות מדוע קודם הביאו בגמ' ראייה שאין מורידין לפני דמעלין בקודש, משום שמקור הדין של אין מורידין הוא בפרשת פקודי ומגיע לפני המקור של מעלין בקודש שבפרשת קרח. אבל בעיקר צריך להבין מה הראיה ממשה רבינו ללמד אותנו את הדין של אין מורידין? ומסביר רש"י שלשה פירושים להבין מקור זה:

- מדרישיה וסיפיה דקרא בלשון הקמה דאפי' בצחות הלשון לא הורד שמע מיניה אין מורידין. ונראה משתי הלשונות של ויקם שהגברא, שהוא משה רבינו, צריך להיות במצב של ויקם ולא להיות חס ושלום במצב של ירידה.
- ואי נמי דלא סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים והאדנים ש"מ אין מורידין לפיכך לא נתעסקו בו אחרים. ולפי זה האין מורידין לא בא על הורדת המשכן אלא שכל פעולת בנין המשכן צריך להיות דווקא במשה, שכשהתחיל משה בבניין אין יכולים לעזור לו כי זה ירידת חשיבות המעשה כששאר בני אדם פחותים ממנו נוגעים במה שהתחיל משה.
- ל"א מעיקרא ויקם משה את המשכן (שמות מ) דהיינו יריעות שבתחילה פורס היריעות ולא הורידן בהקמת העמודים והאדנים אלא אחז היריעות בידו עד שהקים כולן. (ולשון זה קרוב לדעה הראשונה אלא החפץ הנלמד לא היה ממשה רבינו אלא מהיריעות משה אחז ביריעות כל זמן שהוקם העמודים והאדנים ולא שם את היריעות למטה אפילו רגע אחת.)

וכשחוזרים לסוגיתנו בנוגע להלחם הפנים והשולחנות נראה שהסברא השלישית היא הכי מתיישבת, דסדר הדברים היא שהכהן שם את הלחם על השלחן של שיש ואחר כך שם על השלחן של משה שהיא של זהב וקיים בזה מעלין בקודש, וכשהוציא שם את הלחם על שלחן של זהב לקיים אין מורידין. ויש לקיים מעלין בקודש ואין מורידין בחפצא של הלחם כמו ביריעות לגבי משה. אך לא שייך פה הסברא השנייה שהכהן שנכנס עם הלחם הוא היה הכהן שהוציא. וגם לא מצינו שהמוסר השכל של הסברא הראשונה שייך להמעשה של הלחם הפנים. וכמו שנמצא שהנידון היא החפצא לדין של אין מורידין אז גם לגבי מעלין בקודש צריך להתמקד על החפצא וזה מה שמביא ראייה מהמחנות של קרח ועדתו שאחר ששרף באש עשה אותם ציפוי למזבח כי בתחילה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח.

לשולחן של שיש ולא משום מעלין בקודש, וצריך לומר דהקשה הגמרא דאף על פי שיש דין של מעלין בקודש אז כדאי לעשות מכסף ומדוע עשה של שיש? אלא צריך לומר משום דכסף מרתיח את הלחם

אולם רש"י בפרק בני עיר שמכרו (מגילה כו. ד"ה אבל מכרו תורה כו') מביא מקור אחר לדינה מהתוספתא: מעלין בקודש דכתיב ויקם משה את המשכן (שמות מ), בצלאל עשה, ומשה שהיה גדול ממנו הקימו, ולא מורידים - דכתיב את מחנות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו וגו' (במדבר יז) כיון שהוקדשו - הוקדשו, עד כאן. ונמצא שהתוספתא הפך את המקורות של שתי דינים אלו ולמד מעלין בקודש מ"ויקם משה את המשכן" והמעלה היא שמה גמר משבצלאל התחיל, ולמד אין מורידים מהמחנות דכיון שהוקדשו הוקדשו ואין שום מעלה כמו שאמר הגמרא במנחות דבתחילה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח. וגם לסדר התוספתא נמצא המקור למעלין בקודש לפני המקור של אין מורידים וזה מסתבר.

לגבי חוטי ציצית

ולגבי חוטי הציצית במסכת מנחות (לט.) נפסק הפוחת לא יפחות משבע, והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה. הפוחת לא יפחות משבע כנגד שבעה רקיעים, והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה כנגד שבעה רקיעין וששה אורין שביניהם. תנא: כשהוא מתחיל מתחיל בלבן, "הכנף" מין כנף; וכשהוא מסיים מסיים בלבן, מעלין בקודש ולא מורידין. ורש"י מסביר (שם ד"ה מין כנף) הלכך עבדינן שני קשרים מלמעלה ושלושה מלמטה משום מעלין בקודש ואין מורידין וכיון דאקדמה קרא למין כנף שמע מינה חשוב הוא הלכך אי מסיים בתכלת הוה ליה מוריד סוף הציצית מתחילתה.

ונמצא לפי דבריו דכשאנו יכול לעלות (וכמו לגבי השולחן של זהב אחר ששם על השולחן של משה שהיה של זהב) כי צריך להתחיל בלבן והלבן חשוב מתחילתו, וודאי אינו יכול להוסיף מין אחר אז גם בציור כזה אומרים מעלין בקודש ולא מורידין. ואם כן נראה שמעלין בקודש היה דין לכתחילה, ואם אינו יכול להעלות אז שוב לכל הפחות אין מורידים בדיעבד. וזה מתרץ את הקושיות דלעיל דמדוע צריך לומר גם מעלין בקודש וגם אין מורידין והא יש סתירה בניהם לגבי מי שרוצה להשאר במקום שהוא כבר. אלא צריך לומר שמעלין בקודש היא לכתחילה ואין מורידים היא בדיעבד.

לגבי חילופי דברים של קדושה

וכמו כן נמצא לגבי בני העיר דהתחלת המשנה (מגילה כה:-כו.) משמע שצריך עליו דאמר בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת, בית הכנסת לוקחין תיבה, תיבה לוקחין מטפחות, מטפחות יקחו ספרים, ספרים לוקחין תורה. אבל סיפא דמשנה משמע שצריך רק לאינו יורד דאמר אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים, ספרים לא יקחו מטפחות, מטפחות לא יקחו תיבה, תיבה לא יקחו בית הכנסת, בית הכנסת לא יקחו את הרחוב. והקשה הגמרא (מגילה כז.) איבעיא להו: מהו למכור ספר תורה ישן ליקח בו חדש? כיון דלא מעלי ליה אסור, או דלמא כיון דליכא לעלוויי עילווייא אחרינא שפיר דמי? ומתרץ דסיפא דמתניתין דיעבד אבל לכתחילה צריך לעלות דווקא.

להלכה נפסק בשלחן ערוך (א"ח ס' קנג) בני העיר שמכרו בהכ"נ, יכולים ליקח בדמיו תיבה, דהיינו היכל שמניחין בו ס"ת או לוח שמעמידין עליו ס"ת; מכרו תיבה, יכולים ליקח בדמיו מטפחת של ס"ת; מכרו מטפחת, לוקחין בדמיה ספרים, דהיינו שכתוב כל חומש לבדו, נביאים וכתובים; מכרו ספרים, לוקחין בדמיה ס"ת, אבל

איפכא להורידן מקדושתן, אסור. וזה מפורש מהמשנה. ובסעיף ד' פסק אם מותר לקנות בדמי קדושה אחת קדושה אחרת כיוצא בה, יש אוסרים ויש מתירים. ויש מתירים לכאורה היא שיטת הרמב"ם (הלכות תפילה ונשיאת כפים יא:יז) שפסק בני הכפר שרצו למכור בית הכנסת שלהן או לבנות בדמיו בית הכנסת אחר או לקנות בדמיו תיבה או ספר תורה צריכין להתנות על הלוקח שלא לעשות אותו לא מרחץ ולא בורסקי, והוא המקום שמעבדין בו את העורות, ולא בית הטבילה ולא בית המים, ואם התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בשעת מכירה שיהא הלוקח מותר לעשות בו כל אלו מותר. ולפי דבריו נלמד שמותר למכור בית כנסת לקנות בדמיו בית כנסת אחר. אולם לכאורה זה מנגד למה שפסק בהלכה יד' "וכן בני העיר שמכרו בית הכנסת יש להן ליקח בדמיו תיבה, מכרו תיבה יש להן ליקח בדמיה מטפחות או תיק לספר תורה, מכרו מטפחות או תיק לוקחים בדמיו חומשים, מכרו חומשין לוקחין בדמיו ספר תורה, אבל אם מכרו ספר תורה אין לוקחין בדמיו אלא ספר תורה אחר שאין שם קדושה למעלה מקדושת ספר תורה, וכן במותריה". ולפי זה דווקא לגבי ספר תורה יכול למכור שוה בשוה כי אין קדושה למעלה מזו אבל בשאר חפצים צריך לעלויו דווקא.

והמשנה ברורה (שם) מסביר את שיטת היש מתירים דכיון דעכ"פ אין מורידן מקדושתן. וכ"ז לענין דיעבד אבל לענין לכתחלה בודאי אסור למכור שום דבר קדושה כדי ליקח כיוצא בה ואפילו היכא דליכא למיחש לפשיעוּתא כגון שהדבר קדושה אחרת מזומן לפנינו ואינו חסר אלא נתינת מעות אפ"ה אסור דצריך להעלות בקדושה דוקא. ולפי המשנה ברורה נראה שמעלין בקודש היא הלכתחילה ואין מורידין רק בדיעבד. וזה דלא כפי הר"ן (מגילה ז. ד"ה בני) דדוקא ס"ת יכול למכור בשביל ספר תורה אחרת, משום דליכא לעלויה שאין קדושה יתירה מס"ת, אבל בשאפשר לקנות קדושה יתירה ודאי דאין קונים כיוצא בה. ונמצא לפי הר"ן דגם בדיעבד אינו יכול למכור שוה בשוה רק לגבי ספר תורה אבל בשאר דברים אפילו בדיעבד אינו יכול כי יש צד עליו בדברים אלו.

לגבי כהן אירע בו פסול

אולם בש"ס כמה פעמים במגילה (ט:) ויומא (יב:) והוריות (יב:) מביא את הדין של מעלין בקודש ואין מורידין בנידון אחר וזה לשונו: דתניא: אירע בו פסול ומינו כהן אחר תחתיו - ראשון חוזר לעבודתו, שני - כל מצות כהונה גדולה עליו, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט. ואמר רבי יוסי: מעשה ברבי יוסף בן אולם מצפורי שאירע בו פסול בכהן גדול, ומינוהו תחתיו, ובא מעשה לפני חכמים ואמרו: ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט. כהן גדול - משום איבה, כהן הדיוט - משום מעלין בקודש ולא מורידין. ולפי מסקנת הגמרא יש לעיין דיכול להבין מדוע אינו יכול להישאר במעמד של כהן גדול כי אין שני מלכים משמשים בכתר אחד, אבל הסברא שלא יכול לירד ולהיות כהן הדיוט לא נהירא. דאף על פי שכהן הדיוט היה מדריגה פחותה מכהן גדול אבל סוף סוף מה יעשה. והלא מה עוד יכול להיות. דאם אינו לא כהן גדול ולא כהן הדיוט היה זה ירידה הכי גדולה. ואיך שייך לומר מעלין בקודש ולא מורידין בנידון כזה.

והרמב"ם פסק (הלכות עבודת יום הכיפורים א:ג) ומתקינין לו כהן גדול אחר שאם יאירע בזה פיסול יעבוד האחר תחתיו, בין שאירע בו פיסול קודם תמיד של שחר בין שאירע בו פיסול אחר שהקריב קרבנו זה שנכנס תחתיו אינו צריך חינוך אלא עבודתו מחנכתו ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון, עבר יום הכפורים הרי הראשון חוזר

לעבודתו והשני עובר וכל מצות כהונה גדולה עליו אלא שאינו עובד ככהן גדול ואם עבד עבודתו כשירה, ואם מת הראשון זה השני מתמנה תחתיו. וזה שיטת רבי יוסי בהגמרא. והקשה על זה הכסף משנה (שם) ויש לתמוה על רבינו שפסק כר' יוסי ולא שבק מלמינקט לישנא דר"מ והוי כמזכי שטרא לבי תרי. וי"ל דלישנא דכל מצות כהונה גדולה עליו כולל שני דברים אחד שהוא עובד בכ"ג שני שהוא אסור בדברים שכ"ג אסור בהם ור' יוסי לא פליג עליה אלא במאי דאמר שהוא עובד בכ"ג אבל במאי דאמר דאסור בדברים שכ"ג אסור בהם מודה דהא מדינא עובד בכ"ג אי לאו משום איבה. ונמצא לפי דבריו דמה שרבי יוסי אמר דשני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט, אין זה לומר שהשני אין לא שייכות למשפחת כהונה כלל אלא שאינו יכול לכתחילה לעשות את העבודה של הכהן גדול משום איבה וגם אינו יכול לעשות את עבודת כהן הדיוט מטעם אין מורידין, אבל יש לו הקדושה של כהן גדול וחייב בההלכות ששייך רק להכהן גדול כמו שמביא רש"י (שם ד"ה כל מצות כהונה גדולה עליו) לא פורע ולא פורם ואינו מטמא לקרובים ומוזהר על האלמנה ומשמש בשמונה בגדים. אבל השאלה נשאר דסוף סוף זה הביא ירידה דאינו יכול לעשות את העבודה ומדוע חוזר כהן גדול הראשון והא יש לנו לומר מעלין בקודש ולא מורידין והשני יש לו חזקה דהשתא דכבר שימש בכהונה גדולה.

מעשה של רבי גמליאל

ולכאורה יש לנו מעשה לסתור, דהא במחלוקת המפורסמת בין רבן גמליאל ורבי יהושע (ברכות כז:--כח.) אחר שפייס רבן גמליאל את רבי יהושע ורצה לחזור לתפקידו של נשיא, אולם כבר מינו רבי אלעזר בן עזריה תחתיו ומה אפשר לעשות. דהיכי נעביד? נעבריה - גמירי: מעלין בקדש ואין מורידין! נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא - אתי לקנאווי! אלא: לדרוש רבן גמליאל תלתא שבתא, ורבי אלעזר בן עזריה חדא שבתא. וכמו לגבי הסוגיה של כהן גדול שאירע פסול ומנו אחר תחתיו יש לנו כאן השאלה דמה לעשות. וכמו כן לא יכול להוריד את רבי אלעזר בן עזריה מהנשיאה דהא מעלין בקודש ואין מורידין, אבל אין יכול להיות שתי נשיאים משום איבה. אבל מאי שנא דבברכות נתנו לשני נשיאים לשמש בכתר אחד, וידרוש רבן גמליאל תלתא שבתא, ורבי אלעזר בן עזריה חדא שבתא, והלא יכול לומר גם כן לגבי כהן גדול דהכהן גדול שחזר מפסולו יעשה את העבודה תלתא שבתא והכהן גדול שמנו תחתיו יעשה חדא שבתא? ובנוסף מדוע לא אומרים שיש ירידה לרבי אלעזר בן עזריה והלא לפני שפייס רבן גמליאל את רבי יהושע היה רבי אלעזר בן עזריה עמד ודרש כל שבתא ועכשיו הורד אותו לחדא שבתא. ומדוע אין אומרים מעלין בקדש ואין מורידין בפשרה זה?

בספר אש דת (מאת רבי חיים אליפנדר) על התורה בדרשה על פרשת במדבר מביא חילוק בין כהן גדול לנשיא ממה שתוס' ביומא (יב: ד"ה כהן גדול משום איבה) אומר דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה ובירושלמי דריש ליה מקרא ומסתברא שהדבר תלוי במלך ובאחיו הכהנים. ולפי זה כמו שהמלך מעלה אותו לכהן גדול, המלך גם כן יכול להוריד אותו. ואין זה שום פגם במעלין בקדש ואין מורידים כי זה תנאי בהמינוי. וכמו שאין אומרים לגבי כהן שאירע בה פסול שלא יכול להוריד אותו מטעם אין מורידים כי למעשה יש סיבה להורדה, גם כן מסתבר לומר לגבי כהן גדול שמשמש תחתיו דכמו שמתמנה בפה ומסתלק בפה אם יש סיבה להורדה. וזה נגד הנשיא כי הנשיא נלמד מפרשת המלך ואין שום מהלך להסיר את המלך ממלכותו. ולפי חילוק זה נוכל להבין מדוע חילקו את עבודת הנשיא במעשה של רבי גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה, אבל לגבי הכהן גדול אנו אומרים

שהשני אינו ראוי לא לכהן גדול כשחוזר הראשון כי השני מתמנה בפה כשהראשון קרה לו פסול ומסתלק בפה כשהראשון חוזר לכשרותו.²

חידושו של הרב משה

אולם רב משה פיינשטיין (אגרות משה חושן משפט חלק א סימן מה) חולק על סברא זה. בתשובה לגבי שוחטים משיקאגא שעשו אגודה והם מחלקים מקומות השחיטה ויש טוענים שהיתה החלוקה שלא כראוי אבל איך לשנות דמעלין בקודש ואין מורדים. מסביר רב משה שהכלל שמתמנה בפה ומסתלק בפה הוא לאו דווקא, דהא מפורש שם בסוגיא דבעי חנוך ולא סגי בפה, ואף לר"פ שא"צ הוא מחמת שהעבודה מחנכתו וא"כ יוסף בן אלם ששימש ביו"כ נתחנך לכ"ג בעבודה וריבוי בגדים ומ"מ נסתלק, אלא כוונתם בפה המלך שכיון שנתמנה בפה המלך יכול לסלקו בפיו שעל דעתו מינהו. ולכן ניחא מה שהרמב"ם לא נקט הדין דמסתלק בפה אף שהוא מפורש בירושלמי ביוסף בן אלם משום שהוא שייך רק כשהמלך הוא הממנה שנעשה שלא כדיני התורה והיה זה רק בבית שני ולא יהיה זה לעתיד והוא נקט רק כשנעשה כדין שכן יהיה לעתיד. ולפי זה חזרה הקושיא דמאי שנא כהן גדול מהנשיא.

והוסיף רב משה בגאונותו ולכן הנכון לע"ד בזה דבר חדש דחזקה לא שייך אלא כשעיקר המינוי היה מחמת הצורך כגון שצריכין לכ"ג ומחמת זה מינו את הראוי לזה לא מחמת שרוצים לתת לזה משרה וגדולה אלא מחמת שהם צריכין לו אך ממילא יש לו משרה וגדולה זיכהו התורה והחזיקתו בזכות זה לעולם משום דאינו תלוי בהממנים לאמוד דעתם דמינוהו רק לזמן שירצו בו כיון דכוונת המינוי היתה לצורך שלהם והצורך יהיה לעולם ולא ישתנה, והמשרה והגדולה שיש לו ע"י זה נמצא שהוא כלקח מעצמו ולכן הוא תלוי רק בדעת התורה שהחזיקתו בזכות זה לעולם. אבל כשמינוהו כדי ליתן לו משרה וגדולה אז הווי המשרה והגדולה מתנה מהממנים ולכן תלוי בדעתם והרי יש אומדנא שלא נתנו לו המשרה רק לזמן שירצו ואין לו חזקה שיהיה לעולם בהשררה.

ויכול לומר מזה דיש הבדל גדול בין משפט כהן גדול למשפט הנשיא. דכשאירע פסול ברבי יוסף בן אולם וצריך למנות כהן גדול תחתיו, מסתבר לומר שדעתם היה שהמינוי היא רק לשעות ורק לזמן שברבי יוסף בן אולם לא נרפא ואם כן כשהבריא ברבי יוסף בן אולם אז הוא חוזר להעבודה והשני מוותר על תפקידו כי כל מינויו היא רק על תנאי זה ולזמן זה. אבל לגבי רבן גמליאל כשהעבירו אותו ומנו רבי אלעזר בן עזריה תחתיו אין בדעתם

² ומחילוק זה מביא האש דת דאף על פי שהבכורות חטאו בעגל ופסלו מהעבודה אם כן הו"ל ככהן גדול שנמצא בו פיסול ומינוי אחר תחתיו והם הלווים, וסד"א דבזמן המשיח שכשיחזרו בתשובה מעון העגל יחזרו לעבודתן דלכולי עלמא ראשון חוזר לעבודתו. לפיכך אמר והיו לי הלוים ודרשו חז"ל (ויקרא רבה ב: ב) כל מקום שנאמר לי הוא לעולם, ונתן טעם לזה שאין הבכורות חוזרין לעבודתם לפי שביום הכותי כל בכור לא היה עדיין עבודה ומשום כך הקדושה של הבכור לא היה אותו קדושה של העבודה ולפי זה אף על פי שיש דין שראשון חוזר אינו אומרים זה לגבי הבכורים כי לא היה עדיין עבודה

שמינוי זה היה רק לשעות ולא היה בדעתם שרבי גמליאל יכול לפייס את רבי יהושע, אלא כוונתם היה למנות את רבי אליעזר לעולם, ולכן כשהחזירו את רבן גמליאל לא היו יכולים להסיר את רבי אלעזר בן עזריה לגמרי וצריך לעשות איזה פשרה משום מעלין בקודש ואין מורידים.

אבל למעשה יש הורדה לגבי רבי אלעזר בן עזריה כי אם לא היה בדעתם כשמנו אותו לנשיא אז איך יכול להסיר אותו אפילו משבת אחת? ואל זה מתרץ חנוכת התורה³ (פרשת ואתחנן) דהדין הוא כיון שנשאר לו קצת קדושה לא מקרי הורדה.

תוצאה למעשה

ונשלים במה שהתחלנו דמה שייך לומר מעלין בקודש ואין מורידין לגבי נרות חנוכה. מה הקדושה של הנרות וכי יש יותר קדושה בלילה שניה מבלייל ראשון. לכאורה התואר צריך לומר מעלין ואין מורידין ואז יהיה מובי אבל האם שייך לומר מעלין בקודש לגבי השמן שבנר?

ונתחיל ביסוד דמשונה נרות חנוכה משאר הדלקת נרות שבת ויום טוב. דלגבי נרות שבת וי"ט הסיבה היא שיש אור להבית והאור מאיר את הבית וזה מביא לכבוד שבת שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא (רש"י שבת כה: ד"ה חובה) ועונג שבת דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג (תוספות שבת כה: ד"ה הדלקת) וגם לשלום בית דכשיש חושך בבית עלולים בני הבית להיתקל בחפצים שונים או בקירות. ולפי כל שיטות אלו החיוב של הדלקת נרות היה התוצאה שיש אור. אך נרות חנוכה שאני, כי אף על פי שיש דין של פרסומא ניסא סוף סוף החנוכה מרמזת על המנורה שבבית המקדש, ועל המנורה אמרו בגמרא (מנחות פו:) לא לאורה אני צריך. ואם כן מדוע צוה להדליק את המנורה.

איתא בספרי (פרשת זאת הברכה) מה אש כל המשתמש בה עושה בגופו רושם, כך דברי תורה כל המשתמש בה עושה בו רושם, מה האש בני אדם שעמלין בהן ניכרין הן בין הבריות, כך תלמידי חכמים ניכרים בדבורן ובהלכותן ובעטיפתן בשוק. ולפי זה משונה האש משאר ארבעה היסודות (אש רוח מים ואדמה) דלגבי רוח מים

³ המשנה (שם עמוד ב) אומרת ששלחן זה היה של שיש ורש"י (ד"ה שנים שהיו באולם מבפנים) מסביר והאי שיש משום דשיש לבן ככסף. וכמו כן הגמרא בתמיד (לא:): מתהפך בין שיש לכסף דקרי הכא כסף ובמתניתין וזה לשונו: ובאולם שנים מבפנים על פתח הבית, אחד של כסף ואחד של זהב. על של כסף נותנין לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקודש ולא מורידין. ואחד של זהב בפנים, שעליו לחם הפנים תמיד מכדי, אין עניות במקום עשירות, אמאי עבדי דשיש? ניעבדו דכסף, ניעבדו דזהב? אמר רב חיננא בשם רבי אסי, ורבי אסי בשם רבי שמואל בר רב יצחק: מפני שהוא מרתיח. אולם למסקנא גמרא זו מביא טעם אחר לשולחן של שיש ולא משום מעלין בקודש, וצריך לומר דהקשה הגמרא דאף על פי שיש דין של מעלין בקודש אז כדאי לעשות מכסף ומדוע עשה של שיש? אלא צריך לומר משום דכסף מרתיח את הלחם

ואדמה האדם יכול לקנח עצמו מדברים אלו ונשאר במצבו הקודם, אבל כשהאש נוגעת בו אינו יכול להחזיר לדמות שהיה כבר ומשנה את האדם מכאן ולהבא.

ואם כן כמו לגבי אש ממש דאינו יכול להישאר בלא שינוי גם כן לגבי תורה שנמשלה לאש אינו יכול להישאר במעמד שלו. וזה מרומז על הנרות חנוכה כי לא לאורה אני צריך אלא הקב"ה צריך שהמסרים ומשמעות של היום משנה את הנשמה ועושה בו רושם. ואם כן כשהדליק את הנרות בליל שני אינו אותו האיש שהדליק את נרות אתמול כי התורה והיסודות של החג מהפכת את האדם לאדם אחר, להיות אדם גדול וטהור. וזה הפירוש של מעלין בקודש ולא מורידין. דהגברא צריך לעלות תמיד מחיל אל חיל וממדרגה למדרגה בשמירת תורה ומצוות בכל ליל חנוכה. וזה סיבת לשיטת בית הלל דאף על פי שהשמן פוחת כל ימי החג, הגברא צריך לעלות כל יום כי מעלין בקודש וחסו ושלום שלא להוריד.

Divrei Torah in English

The Lesson of the Dreidel

Shalom Blobstein

There is no mention of the game of *dreidel* in any *Gemorahs*, *Geonim* or even *Rishonim*. The most simple reason given is that when the Greeks came to see if the Jews were learning Torah, the *Yidden* would take out their dreidels and make believe they were just playing a game.

Some have suggested that *dreidel* has its roots in a medieval game named Teetotum which would use a four sided top. More likely though is that Teetotum is a derivative of the *dreidel*.

There are different reasons given to explain the four sides of the *dreidel*. Some say it represents the four corners of the earth to which the Jews were sent into *galus*. Others learn it more specifically represents the actual four different *galus* the Jews have had to endure. This fits nicely with the four letters on our dreidel.

נ - נבוכדנצר - גלות בבל

ה - המן - גלות פרס

ג - גוג - גלות יון

ש - שעיר - גלות רומי

The *Bnai Yissochar* explains that by spinning the *dreidel* we symbolize how Hashem turned the *Derech Hateva* by enabling the few *Chasmonim* to defeat the great and mighty *Yevanim*. Additionally, the letters on the *dreidel* when rearranged make up the word גשנה. This is where Yaakov sent Yehuda to set up the *yeshivos* in *Mitzrayim* before Yaakov came down with his family.

However we can ask two questions about this incident. First of all, why was Yehuda specifically selected, from all the brothers, for the task of establishing the *yeshivos* prior to the arrival of Yaakov and his family? Secondly, why does the Torah use the word *Goshna* and not simply say Yehuda was sent to Goshen (אל גושן).

To answer these questions, the *Bnai Yissochar* brings from the *Maharal* in *Gur Aryeh* that the four kingdoms correspond to the four כוחות in a person. These are the כח עליון, כח שכלי, כח נפשי, כח גופני. Every person has physical strength, intellectual strength, spiritual strength and when you combine them all you have a fourth level of strength.

In *Galus Bavel* the primary strength that was attacked was our spiritual strength because it was *Bavel* who destroyed the *Bais Hamikdash* and therefor there would be no more *karbonos* which represents our connection and relationship with Hashem as the *pasuk* says "ונפש כי תקריב".

The Persian *Galus* was focused on destroying our bodies as the *pasuk* in *Megillas Esther* says "להשמיד להרוג ולאבד".

The Greeks were focused on spreading their ideology and therefor attacked the minds of *Klal Yisroel*. They wanted the world to adopt their philosophy and value system which was in contradistinction to the Torah and its eternal values.

Finally, Rome wanted to destroy everything; the mind, body and soul.

The *Bnai Yissochar* explains Chazal tell us that one day Mashiach ben Dovid will redeem us. Where will this redemption come from? He explains that Yaakov foresaw the four exiles that were going to befall his children and therefor sent Yehuda, for whom Dovid would eventually descend, down to *Mitzrayim*, which was the start of the four exiles, with the important mission of establishing a yeshiva and bringing a sense of *kiddusha* in גשנה to the four *kochos*, כה גופני, כה נפשי, כה הכל and the עליון which has we explained earlier is also the כה הכל prior to the four exiles. The first letter of these four *kochos* spells out גשנה. And of course, then it comes as no surprise that גשנה is the *gematria* as משיח. Hashem should redeem us from this *galus*, as he redeemed the *Chasmonim* in their *galus* ובמינו.

CHANUKAH AND MEAH BERACHOS (100 BLESSINGS)

By Eliot Jacobowitz

L'ilui nishmas Shaul Yechezkel ben Avraham Eliyahu HaKohen (Saul I. Jacobowitz) – Shnas HaMeah and Michla bas Eliyahu (Mrs. Winnie Jacobowitz) – who was very passionate about davening and Chanukah.

INTRODUCTION:

I recently had the zechus of speaking with the Bobover Rebbe-45, Horav Mordechai Dovid Ungar Shlit"a. The idea for this Dvar Torah comes from him. An added special thank you to Rabbi Mordechai Sitorsky Shlit"a.

BACKGROUND AND ELUCIDATION: CHANUKAH

There is an intrinsic connection between me'ah berachos and Chanukah. Chanukah, which revolves around berachos (Hallel and Hodaah), is the final (seventh of seven) Rabbinic Mitzvah, supplementing the Taryag (613) Mitzvos of the Torah.

Since all of the mitzvos are encapsulated in the Ten Commandments / Aseres HaDibros (Sa'adyah Gaon,) the total of 620 Mitzvos corresponds to the 620 words contained in the Aseres HaDibros (Ten Commandments). The final letter of the Aseres Hadibros, Chaf, therefore corresponds to Chanukah (the final Rabbinic Mitzvah) and b'miluo has a of 100. Additionally, the nes was via the Pach (hashemen) – also a gematriya of 100. (Bobover Rebbe-45)

As elucidated in the Kuzari, a דומם inanimate object, e.g. a rock is one of the four primary forms of existence. It has a primordial source and had the furthest to “travel” to reach us; it is simultaneously the lowest and the highest. Chanukah, the final mitzvah, similarly comes from a very high source. It is rooted in the 25th word (Chanukah starts on the 25th day of Kislev) of the Torah - Ohr (light,) and can be correspondingly seen as the brightest Yom Tov of all - as it is sourced from the Ohr Haganuz - the hidden light.

BACKGROUND AND ELUCIDATION: (ME'AH) BERACHOS

Berachos are fundamental in Judaism. Some examples: we begin our daily davening with a large number of berachos and the Talmud Bavli begins with Maseches Berachos (Tractate Berachos).

Maharal states that the only three letters in Hebrew that are double their preceding letter are כ ר כ (the root of the word בכור). Similarly, Rabbeinu Bachya (Shemos 23) states that the word beracha is a lashon tosefes - a language of supplement.

Berachos are the arrow running directly from the אבות הקדושים all the way through to us today.

Let's present some background on the daily obligation of me'ah berachos (100 blessings) according to Chazal, as presented in the Artscroll edition of the Bavli:

The Talmud Bavli in Maseches Menachos (43b) states the following in Perek HaTecheiles:

תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך

(Devarim 10:12)

It was taught in a Baraisa: Rabbi Meir used to say: a person is obligated to recite 100 blessings every day. For it is stated Now, O Israel, what does Hashem, your G-d, ask of you?" (Devarim 10:12)

The word מה (what) may be read as if it were pronounced me'ah - one hundred. Thus, the verse can be understood as saying: Now, O Israel, one hundred (blessings is what) Hashem, your G-d, asks of you.

Rashi, Tosfos and Maharsha (in this Gemara and in Nesiv HaAvodah Section 14) explain that the exposition parallels the plain meaning of the verse.

After posing the query What does... the passuk answers: only to revere G-d... That is, man's primary duty is to reverently recognize the Source of his being. One accomplishes this by reciting blessings with intent and careful attention to their meaning. Repeating this exercise 100 times a day causes a person to attain true reverence of his Maker. Although a Passuk is cited, this obligation is actually Rabbinic and the verse is merely an Asmachta (a Scriptural allusion to a Rabbinic law). The Rabbinic enactment originated with King David (II Samuel 23:1). In this passuk, the word על - Al – established on high – has a gematriya of 100, alluding that David established the 100 blessings per day.

At one point in King David's lifetime, 100 Jews were dying daily for an unknown reason. King David investigated and via Ruach HaKodesh determined that the response to this plague was the recitation of me'ah berachos daily. He instituted their daily recitation as law and the deaths ceased. – Rav Netronai Gaon cited by Tur Orach Chaim 46:3; also Midrash Tanchuma, Korach Section 12; Baal HaTurim to Shemos 38:27 and Devarim 4:4, 6:7, 31:16 and 33:1. Also Ramah MiPano 109, citing Sefer HaTikkunim.

Let's note who in particular taught this Baraisa in Menachos: Rabbi Meir. Like his Rebbe, Rabbi Akiva, Rabbi Meir descended from גרים (proselytes). How is this relevant? In Parshas Toldos, we see that Yitzchak Avinu planned to bless his son Eisav כי ציד בפיו

ציד in this case can be understood as (future) "bait". Through the clever efforts of his wife and his (other) son, Yitzchak ends up blessing Yaakov instead of Eisav. However, Yitzchak intended the blessings to be for Eisav not Yaakov.

According to the Ari Hakadosh, (Likutei Torah, Ovadiah) and as further elucidated by the Me'or Einayim, Yitzchak loved Eisav because he heard in the voice of Eisav the voices of the great Tannaim that would descend from him; notably, Rabbi Akiva and Rabbi Meir (the future "bait"). The name עשו itself is in fact an acronym of Akivah, Shemayah V'Avtalyon, all great Tannaim who were either geirim or descended from geirim, and all direct descendants of Eisav not Yaakov. ציד בפיו is the exact gematriya of the word Rav.

It is no surprise then that it was none other than Rabbi Meir who taught this Baraisa!

As hinted in this Gemara, 100 (and not 45 -mah- or any other number) seems to be the magic number for the recitation of daily berachos. Tosfos state that there is an additional allusion to 100 berachos since the passuk of Devarim 10:12 contains 100 letters. Additionally, the Zohar Hakadosh (end of Korach, Raaya Mehimna) states that the gematriya of the word mah in the gematriya system of letter flipping known as ATBASH, is exactly 100 (90 + 10).

Homiletically, according to the Chidushei HaRim, in Shemos 39:27, (in an idea originally developed by the Shaarei Orah) we see that 100 silver talents were used to cast bases for the אדנים (foundation) of the משכן (Tabernacle,) the same as the (minimum) number of blessings required each day. Just as the bases were the foundation of the Tabernacle, the 100 blessings are the foundation of the Jewish People and its sanctity.

Additionally, Adanim is related to the Adon Olam - G-d. Just as the 100 bases upheld the Tabernacle which testifies to G-d's presence in this world, reciting me'ah berachos daily should bring us to a profound awareness of G-d.

Chazal greatly valued the recitation of me'ah berachos daily. The Tzror Hamor states that one who recites 100 berachos daily fulfills the entire Torah. The Arukh Hashulchan explains (46:61) that me'ah berachos has within it TEN - and all TENS have kedushah. Maaser min HaMaaser is Kodesh Kodoshim, Holy of Holies.

Kabbalistically, the source of all berachos are the עשר ספירות שכוללות כל שלימות הנהגותיו יתברך שמו לעד דשלמותן היא כשהן בהתכללות זו בזו שבזה נעשות למאה בחינות עשר פעמים עשר וזה מקור של תקנת המאה ברכות .

To understand the matter of me'ah berachos in a historical and chronological context, a chakirah (halachic investigation) is brought in the Sefer HaManhig (The Manhig, Avraham ben Nossan, was a Rishon who was a contemporary of the Rambam) determines that this obligation is a mesorah (tradition) beginning with the Avos Hakedoshim and continuing via Moshe Rabbeinu. He further states that the tradition was forgotten and redeveloped by King David as described above. It was forgotten again and then established by Rabbi Meir in the Gemara in Menachos 43b. Incidentally, Menachos 43b (43+2) is the same gematriya -45- as the word mah.

Interestingly, the obligation was considered so important that the Geonim originally counted the me'ah berachos as one of the 248 Mitvos Asei - positive commandments. (Rambam famously questioned the inclusion of Rabbinic Mitzvos into the 613).

Me'ah berachos is not just for men! Rav Ovadiah Yosef (Yalkut Yosef - Hilchos Pesukei D'Zimrah Page 47) states that women should also strive to recite me'ah berachos daily since their recitation is not a מצות עשה שהזמן גרמא a time bound commandment that women are exempted from.

In order for us to understand the chain of initial transmission of me'ah berachos, the Zohar Hakadosh states that the tradition began with Avraham Avinu: the gematriya of the two words Lech Lecha is 100.

According to the Rekanti (Toldos) and as explained by the Shelah Hakadosh, it was from there that Yitzchak Avinu inherited the concept of me'ah berachos as is hinted in Beraishis 26:12 - Meah Shearim - he reaped 100 fold.

לע"ד it seems to me that the tradition continues with Yaakov Avinu in Beraishis 31:7 and Beraishis 31:41, with the double appearance of the words עשרת מנים. Chazal tell us that the reference is to the 100 times (10 times 10) that Yaakov was cheated by Lavan, not the literal 10 times. Sifsei Chachamin (unabridged) brings 100 illustrations of the ways that he was cheated.

Enough was enough for Yaakov: from the words עשרת מנים - the סופי תיבות - תם - from the one who was called תם produces an עם in ראשי תיבות תם

CHANUKAH AND THE YOMIM TOVIM

The parshiyos that we read in the month of Kislev each have a beracha component – Parshas Toldos which usually aligns with the Shabbos Mevarchim Chodeh Kislev has approximately 30 references to beracha by itself.

Chanukah is all about the celebration of the Oral Torah: the patient love of Yitzchak Avinu for Eisav paved the way for Chanukah and the masters of the Oral Torah – Rabbi Akivah, Rabbi Meir and Shemayah and Avtalyon.

Chanukah is beloved by all Jews since it encapsulates all the other Yomim Tovim. Let's look at the Yomim Tovim individually and we will see their particular connection to the Yom Tov of Chanukah.

Pesach- Chanukah is like Pesach - total freedom is celebrated. Purim does not celebrate total freedom since we do not recite Hallel on Purim. The Ari Hakadosh states that the root of the word Pesach is Peh Sach - the mouth that talks. On the 85th day of the year (Chanukah- corresponding to the gematriya of Peh פה) we feature Hallel and Hoda'ah, much as the mouth plays the central role at the Pesach Seder (e.g. drinking wine and speaking at the Seder).

Shavuos - Shavuos is the time of Mattan Torah – Torah Sheh B'chsav (The Torah of Moshe Rabbeinu). Chanukah is the time of Mattan Torah – Torah Sheh B'al Peh (The Torah of Rabbi Akiva). We eat dairy at both Yomim Tovim. Both fall out in the third respective month of the year. The gematriya of Sivan (the month of Shavuos) is the same as the gematriya of Kislev (the beginning of Chanukah).

Sukkos - Chanukah is a continuation of Sukkos. According to Bais Shammai, at Chanukah we light the candles in decrease mode (not the halacha). This parallels the decrease mode of korbanos that are brought on Sukkos. – k'neged Parei Hachag (Peh again!) The esrog is the Pri Eitz Haddar – which parallels Mihadrin min Hamehadrim on Chanukah. The esrog is taken in the left hand – we light the Chanukah Menorah on the left side.

Shemini Atzeres – The other Yom Tov explicitly associated with the number 8. YIchuda Sh'lim.

Purim – King Achashverosh married Queen Esther on Rosh Chodesh Teves during Chanukah, thus intertwining Purim and Chanukah.

Rosh Hashanah – Rosh Hashanah is Mattisyahu in gematriya. According to the Bnei Yissaschar, the g'mar hachasima is on Chanukah.

Yom Kippur – The chasimah; Chanukah is the g'mar hachasimah. The miracle of Chanukah is brought about via the Kohen Gadol (the oil was Munach B'Chosamoh shel Kohen Gadol). It is the Kohen Gadol who performs the Yom Kippur Avodah.

Lag B'Omer - the fifth Yom Tov – Hod Sheh B'hod (see the note below on Hod – Hod is the the Bais Hamikdash).

15 Av - Tu B'Av - Hoshea ben Eilah got rid of the guards that prevented the Jews from entering Yerushalayim – on Chanukah, we return to the Bais Hamikdash in Yerushalayim.

Shabbos – there is always at least one Shabbos over Chanukah, and sometimes two.

Rosh Chodesh - Chanukah always falls out over Rosh Chodesh Teves.

15 Shevat – Tu B'Shvat - The Torah learning that we do following Chanukah during the Leilei Teves HaArukhim (the long nights of the month of Teves, which contains Chanukah) are analogous to the newly flowing sap that brings the first stirrings of life on Tu B'Shvat, which kicks off all of our Yom Tovim for the following year. (Thank you PR).

Now that we have shown how Chanukah encapsulates the other Yom Tovim, we can link the Yom Tov of Chanukah with the me'ah berachos as well.

R' Avrohom Schorr in his sefer Halekach v'Halibuv on Chanukah brings the Chasam Sofer (Toras Moshe – Bamidbar) who ties the enumeration of the tribe of Binyamin in Parshas Bamidbar of 35,400 men to Chanukah and me'ah berachos.

Since the source of beracha is the Bais Hamikdash and the Bais Hamikdash was located in Binyamin's territory (see also Tehillim 133:3), it emerges that the main source of me'ah berachos was in the territory of Binyamin. Reciting 100 berachos a day across a (simple) year with 354 days comes out to exactly 35,400 berachos! The return to the Bais Hamikdash (whose source is Hod – Berachos 58) in Yerushalayim on Chanukah connects the two directly.

This is very appropriate, since berachos are defined by the middah of Hod, since berachos are an acknowledgment that we need to thank G-d for everything. As the Rokeach brings in his Peirush HaTefillah (Os 61 Peirush Retzei) and the Abudraham remarks (Shemoneh Esrei, Modim), the word Modim has a gimatriya of 100, further tying the daily recitation of berachos to the magic number 100.

The Bobover Rebbe-45 Shlit"za in his Dibros Kodesh (note the gematriya value of 45 – see Menachos 43b as above) has provided us with some wonderful chiddushim on Chanukah and me'ah berachos.

The Rebbe brings the Sar Shalom of Belz who points out that the milui of the word Chanukah is T'nu Peh (peh again!). Peh b'miluo is 100. Me'ah berachos are an avodah b'peh, since King David established their daily (oral) recital.

He further links Chanukah and me'ah berachos with the Kohanim, since the Chashmonaim were of course Kohanim. As he elucidates: there are a total of 25 berachos associated with the Yom Tov of Chanukah; 3 berachos on the first night, two berachos for each of the next seven nights and eight berachos for reciting Hallel on each of the eight days of Chanukah.

This total of 25 Chanukah berachos corresponds to the כה as instructed to the Kohanim in כה תברכו את בני ישראל. Of course, Chanukah is comprised of the two words חנוכה. The Rebbe adds that the

berachos we recite during the Yom Tov of Chanukah have an influence and elevate the 100 berachos that we recite daily all year round! (It is interesting to note that many kehillos begin the Torah laining of Chanukah with the pesukim of Birchas Kohanim).

May we all be zocheh to recite the daily me'ah berachos this Chanukah in Yerushalyim Ir Hakodesh (Makom Aron Aino Min HaMiddah – All Roshei Teivos are among the letters ME'AH) with Aharon HaKohen lighting the Menorah in the Bais Hamikdash – not on the left side but on the right side!

The Pit and the Crown

Avi Langer

Snakes and Scorpions

The Gemara in Shabbos (כב:) brings two seemingly distinct מאמרים from R' Tanchum: (1) הנוכה (1) that is placed higher than 20 אמות is פסול; (2) the Torah says when Yosef was thrown into the pit – והבור ריק אין בו מים – if the pit was empty, of course there wasn't water? It must be that although there was no water, there were snakes and scorpions.

Other than the fact that R' Tanchum is the author of both of these מאמרים, the מפרשים are puzzled as to what the connection between them might be. The more famous פשוט from the Torah Temimah (וישב לז:כד) is that the source telling us that the Menorah is פסול above 20 אמות is specifically from the episode with Yosef in the pit. But how?

Why did the brothers decide to throw Yosef in the pit? Because they didn't want to have his blood on their hands by killing him, so they instead decided to throw him into a pit. Now, had they known that there were dangerous snakes and scorpions in the pit, they never would have thrown him in because that would essentially be the death sentence they were trying to avoid. So it must have been that they didn't know there were snakes and scorpions in the pit because they didn't see it.¹ But why didn't they see? Because the pit was deep – more than 20 אמות deep.² So we see that something which is more than 20 אמות away – לא שלטא ביה עינא – it can't be seen.

One of the essential components, if not the essential, of lighting the Menorah is ניסא. If a Menorah can't be seen because it's too high, then you don't have ניסא. From this R' Tanchum derives that a Menorah more than 20 אמות high will be פסול because you can't see it.³

---

¹ It can't be that it was night and dark out because their decision to kill Yosef (which ultimately led to his being thrown into the pit) had the level of a ruling from Bais Din and Bais Din can only judge at night.

² We know this because the Torah says “וישליכו אתו הברה” – and the מפרש at the end of the first אין השלכה פחות מעשרים says תמיד in פרק.

³ The מפרשים try to distinguish between the pit that was looking down and the Menorah which is looking up, but that is out of the scope of this article. They also explain the difference between Chanukah where it's פסול and by Sukkah where, had the wall gone all the way up to the סכך, it would have been kosher even above 20 אמות. The נושא כלים distinguish between a wall together with a roof where the דרך of the eye is to follow it straight up as opposed to by Chanukah where it's just a wall by itself so the eye will not follow it to the top.

Blame Yehuda

R' Avraham Yehuda HaKohen זצ"ל, the אב בית דין in Beregszász, Hungary and the author of ספר קול אריה, says a fascinating פשוט based on the Yismach Moshe to explain the connection between the מאמרים of R' Tanchum. The ליקוט brings that when the brothers wanted to kill Yosef, Yehuda stood up and saved him – as it says “ויאמר י-הודה מה בצע”.... And really, due to the high esteem to which the brothers held Yehuda, if he would have told them to cancel any plans with Yosef altogether, they would have listened to him.⁴ However, Yehuda did not go that far and “didn’t complete the job” of saving Yosef and, as a result, was removed from his high pedestal amongst the brothers, which subsequently led to the episode with Tamar.

But it’s strange, why was Yehuda blamed more than the other brothers? True, he didn’t succeed in completely saving Yosef, but at the very least he saved him from death. Shouldn’t that count for something? Why was he punished as a result of his actions when he seems to be the real hero of the story in comparison to his brothers who weren’t punished then?

The Yismach Moshe suggests that while Yehuda did save Yosef from death, it was Reuven who first saved Yosef when he suggested to throw Yosef in the pit. The Torah says that Reuven made this suggestion למען הציל אתו מידם. The Ramban and the Mizrachi both explain that Reuven and the other brothers must not have known that the pit had snakes and scorpions. If they had, they would have realized that if Yosef could emerge unscathed from that death trap, he most certainly is a great Tzaddik to whom they could do no harm.

But that begs the question: although the brothers might yet not have known the greatness of their younger brother, Yosef who was saved surely knew. Why didn’t Yosef simply tell the brothers what happened in the pit, which would have saved him from being sold?

R' Tarfon and the Figs

The Gemara in Nedarim (62a) relates that during a time when figs were permitted to be collected from the fields, R' Tarfon was caught collecting figs by the field owner and stuffed in a sack. Unaware of R' Tarfon’s identity, the field owner approached a river to toss the sack overboard and R' Tarfon exclaimed “Woe to R' Tarfon that this [man] is killing him.” Realizing who he had

---

⁴ See Rashi in 38,1

captured, the man dropped the sack and ran away. R' Avahu said in the name of R' Chananya ben Gamliel that for the rest of R' Tarfon's life he lamented using the *כתרה של תורה* for his benefit.⁵

The Gemara asks that if that time period (when the shearing knives were put away and thus permitted to the public) was permitted for taking figs, why did the man capture R' Tarfon – he was allowed to take figs? The Gemara explains that someone was also stealing grapes from the field owner and when he saw R' Tarfon he just assumed that R' Tarfon was also the grape thief. But, the Gemara asks, if the man was indeed ready to kill R' Tarfon, why was R' Tarfon so bothered that he used *כתרה של תורה* – it was *פקוה נפש* and he needed to do anything he could to save himself? The Gemara answers that R' Tarfon was very wealthy and he should have used his money to appease the man. R' Tarfon was pained that he derived benefit from the Torah instead of just spending even what might have been a costly sum.

For that reason, explains the Yismach Moshe, Yosef also did not want to reveal to the brothers that he was a *צדיק גמור*. Doing so would have utilized the *כתרה של תורה* for his own benefit, even at the expense of being sold. With this we can understand why Yehuda was to blame more than the other brothers. When Yehuda suggested that instead of killing him, they should sell him, he effectively removed any excuse of *פקוה נפש* that Yosef would have had to reveal his true identity to the brothers. While being sold is not *geshmak*, it doesn't rise to the level of allowing someone to utilize and benefit from *כתרה של תורה*. So, as helpful as Yehuda might have thought he was being, he was actually hurting Yosef even more and that is why he is blamed for not finishing the job.

נר חנוכה למעלה מעשרים אמה

Tosafos in Shabbos (ד"ה נר) asks why by *נר חנוכה* does it say that higher than 20 אמות is *פסול* – why not just say that if it's higher than 20 אמות, you need to lower it? Tosafos answers that since *הדלקה מצוה* – the lighting of the candles is actually the mitzvah - so to say that you need to lower it would have required a lot of extra words. The Gemara would have had to first explain that you

---

⁵ The *ירושלמי* in (ד:ב, לה:) brings a parallel story where R' Tarfon had gone down to his own orchards and began eating figs. Guards found him and began to beat him. When he saw his life was in danger, he said to them, "By your life, announce to the house of Tarfon that they should prepare shrouds for him." When they heard this they fell upon their faces and begged for forgiveness. R' Tarfon told them that he forgave them in advance of each blow. An interesting explanation to understand the connection between the two stories can be found here: <https://www.etzion.org.il/en/shiur-28-stories-r-tarfon-and-figs>.

need to put it out, lower it and then relight it (because the initial lighting wasn't good) – instead of all that אריכות the Gemara simply says that it's פסול.

In the question of whether it's the הדלקה or the הנחה of the Menorah that does the mitzvah, the Gemara attempts to bring proofs from different cases. The Gemara first tries to bring a ראי' from a case where a person is holding the חנוכה in his hand and the הלכה is that it's not a good lighting – which seems to indicate that placing it down in the right place is the mitzvah (הנחה עושה מצוה) and that's why you aren't יוצא. The Gemara rejects this ראי' because maybe really הדלקה is the mitzvah and the reason why holding it in your hand isn't good is because someone watching will think that the person lit it for his own needs.

The second ראי' the Gemara brings is from a case where a person lit inside and then brought the lit Menorah outside and the halacha there also is that it's not a good lighting – which seems that lighting is the mitzvah and that's why you aren't יוצא because you lit in an improper place. The Gemara rejects this also for the same reason – maybe really the placing is the mitzvah and the reason why you aren't יוצא when you bring it outside is because someone watching will think that the person moved it for his own needs.

The Tur and the Shulchan Aruch (ס' תרעה) both פסקן that the lighting is the mitzvah and in a case where you lit inside and brought it out it won't work. And they both bring a reason why it won't work – because maybe someone watching will think you lit it inside for your own needs. All the מפרשים are bothered why they need to add the reason why it's not good because maybe someone watching will think you lit it for your own needs – the reason why it's not good is because they hold הדלקה עושה מצוה and since you lit it in an improper place, the lighting itself was deficient – why do they need to add this other reason? The מפרשים explain that while it is true that הדלקה עושה מצוה alone is enough of a reason as to why the lighting is פסול, but since the Gemara ends off with the reason of מדליקה אמר לצרכו – that is the main reason why the lighting is not good, because someone watching will think he lit it for his own needs.⁶

There is a מחלוקת in the Gemara whether a person may benefit from the light of the candles. The Magen Avraham (ס' רסג ס"ק כג) says that this that there's a concern that people may think you lit it for your own needs only makes sense according to the שיטה that it's forbidden to benefit from the candles. According to the one who says it's permitted, the person can light the candles for the mitzvah and still derive benefit from its light. But since we פסקן that it's forbidden to benefit from the candles, so when a person lights higher than 20 אמות and then decides to move it lower than 20 אמות, he will not be יוצא because someone who is watching will say that he lit it for his own needs.

⁶ See the קרבן נתנאל and ב"ח, ט"ז, מגן אברהם, מחצית השקל

According to this we can further appreciate the Tosafos we mentioned above. Tosafos asked why the Gemara says that lighting higher than 20 אמות is פסול – why didn't it instead say to fix the problem and make it lower? And the answer, Tosafos explains, is because there's no simple way to say it! The Gemara would have had to first say that הדלקה עושה מצוה and the reason you have to be sure to light it in the proper way is because someone watching may think you're doing it for your own purpose and the reason why someone may think that is because it's forbidden to benefit from the light of the Menorah. Because there are so many steps to explain this option of lowering it, the Gemara simply said that higher than 20 אמות is פסול.

אסור להשתמש לאורה

The ספרים הקדושים explain that the יסוד of why personal benefit from the Menorah's candles is forbidden is because the נר חנוכה is a רמז to the אור of the Torah and just like it's forbidden to benefit from תורה של תורה, so too it's forbidden to benefit from the light of the Menorah.⁷

With this in mind we can now understand the connection between the two seemingly distinct מאמרים of R' Tanchum.

To refresh our memory, R' Tanchum first said that a Menorah lit above 20 אמות is פסול. And we now know well that the reason why it's פסול is because someone watching will think that the person lit it for himself. And the reason why he will think that is because it's forbidden to benefit from the candles (so if he can't benefit from the Menorah light, he must not have lit it for the mitzvah). And the reason why it's forbidden to benefit from the candles is because you can't benefit from the אור of the Torah.

You know where we can find the biggest ראי that you can't benefit from the אור of the Torah? Says R' Tanchum in his second מימרא: the episode of Yosef HaTzaddik! The Torah says there was no water – oh, then we must דרשן that there were snakes and scorpions. But if there were snakes and scorpions, why didn't Yosef say anything? It must be because saying so would have benefited from the אור of the Torah.

---

⁷ עוללות אפרים ובני יששכר.

Being Squeezed like An Olive is a Good Thing
by Jacob Rubinstein

Since we were young, our educators imparted that the ideal fashion¹ to kindle the *menorah* light was to submerge a cotton wick in olive oil and light that wick. The *Mishnah*² articulates, regarding the original *Menorah*, that we manufacture olive oil by thrashing olives in a basket and **only** the foremost trickles are to be used for *Menorah*. In contrast, for *Menachos*, applying oil from subsequent pressings to korbanos is acceptable, *b'dieved*.

Rationale for Olive Oil on Chanukah

One justification for olive oil acting as the preferred illuminator on *Chanukah*, is because the miracle included olive oil.³ However, why was olive oil used prior to this story? Olive oil does embody some unique characteristics, for instance, it is more clear than other lighting instrumentalities.⁴ Still, I believe that *Chazal* has provided a deeper dimension of olive oil's significance on this holiday. The *Gemara* writes that *klal yisrael* is likened to an olive tree;⁵ *Rav Yochanan* says just like olives produce their finest result (oil) when beaten, so too the ultimate performance of *yidden* occurs only after beating (suffering) and *teshuva*.

***Yidden* Improve When Crushed; *Nisyonos* are an Opportunity**

Presumably, *Rav Yochanan*'s analogy would align with the *meimra* of *Reish Lakish*⁶ that suffering purifies us. Distress is a test to gauge our dedication under difficult circumstances, but distress also acts an opportunity.

For example, imagine Feivy, a 7th grader, sitting for a science exam administered in May of the school year that was supposed to be the class final. Feivy ends up with a 53 and his final average is 64; according to school policy he will have to repeat science. If the teacher changes his stance and decides to give another exam, many kids will groan, but for Feivy this test is a life saver. If Feivy could swing an 80, he is in the clear. One more test, is the chance Feivy has been so desperately seeking.

---

¹ Shulchan Aruch Orach Chaim 673:1-2

² Menachos 86a

³ Shabbos 21b

⁴ Shabbos 23a

⁵ Menachos 53b

⁶ Brachos 5b

We often cannot see it, but *nisyonos* tend to be our salvation of a final exam. When *malachim* distrusted *Avraham Avinu*'s aptitude to meet his purported greatness, trials were the method *Hashem* used so *Avraham* could prove it. The *Ramban*⁷ says the objective of a *nisayon* is for an individual to portray the *koichis* he failed to apprehend that he had inside. The tested individual may not have realized that he is the type that can maintain the same *mitzvah* portfolio with 20% less salary. The impending doom he perceives from an exchange with his manager where he is told his salary will decrease, may in fact be golden. The olive oil projects the greatest recesses of our soul that emanate only in the face of a struggle.

Allegorical Stance: Wicks as *Mitzvos*; *Torah* as Fire

Shlomo Hamelech tells us⁸ that: wicks represent *mitzvos* and *torah* is fire and the path to life is through receiving *mussar*. This combination is precisely our process on *Chanukah*. The *Vilna Gaon* interprets this *pasuk* as viewing that all 3 elements feed into the other.

Olive Oil: The *Torah* Projector

The light of *Torah* is the brightest light, but that brightness can swing positively or negatively. *Chazal* tell us *Torah* can be poison for one who learns for improper motives⁹, as *Torah* is the projection of our true character. Here, *Torah* reveals our strength during trying times.

Even with the purest motives, we may conclude an emerging challenge is too much for us. We must remember the explanation of the *Tzror Hamor*¹⁰ who brings down that the morning of the *akeidah*, *Hashem* put a *kur* of *barzel* before *Avraham*. *Avraham* could have responded, that if a person has a well-meaning thought but it did not pan out, the *Torah* views it as if he did the *mitzvah*¹¹. *Avraham* could have said, I tried but *Hashem* spoiled the moment, still, he walked up to the *kor* and it suddenly disappeared.

This demonstrates that often a challenge arises, and we find it overwhelming. At times, we try, and our effort leaves us feeling that we gave our all and *Hashem* made it impossible. Still, if we push there may be an achievability we missed. In fact, it's the same *Hashem* who will not oppose us with hurdles we cannot withstand. Each trial is an "artificial" conduit to growth. *Nisyonos* show us our unappreciated greatness and act as the only springboard to the next rung on the crucial ladder of our introspective journey.

---

⁷ Shaar Hagemul Perek 5

⁸ Mishlei 6:23

⁹ Taanis 7a

¹⁰ Breishis 22

¹¹ Kiddushin 40a

If the Parable of Olive Oil is Us Squeezing Ourselves, Why First Drips?

Olive oil is apropos as it reminds us of the best versions of ourselves which shines only with our backs against the wall and asking whether we will choose the mitzvah. Yet, there is a piece that's puzzling based on understanding the allegory of olives; if we use olive oil because it's symbolic of "being pushed down brings forth our 'A game'," are we using the right oil? The *Gemara* says that *Menorah* uses the first oil of crushed olives, should it not be the last drippings of what was left behind? Do we not want to use the icon of the character metamorphosis after withstanding so much pressing down?

It's Not About 'Yisurin' Total but rather Yisurin-openness

I believe the answer comes from two *pesukim*, one in *Mishlei* and one in *Yeshaya*. *Shlomo Hamelech* tells us "open rebuke is better than hidden love,"¹² the *Ralbag* explains that when we reprimand our friends such an act carries more significance than hidden love we hold for friends. The message, the *Ralbag* says, is that only the rebuke carries long-term impact.

Moreover, in *Yeshaya*¹³ we are told [You struck, and he celebrated behold through their suffering we would be saved]. *Malbim* learns that this means by responding to pain with joy, gives us a license to a format of *tefillah* that has an acceptance rate that is unparalleled.

It seems these *mefarshim* provide clarity to our question. Our question relied on the assumption that olive oil reminds us of the volume of suffering, where really the value of growth from suffering is just being open to it. True, each *nisayon* further refines us, but the principle boils down to willingness to endure challenges with love.

Our likeness to an olive is to recognize that rebuke has a deeper impact than *ahava* from the guy who loves us. When *Hakadosh Baruch Hu* strikes us down that is the manifestation of the ultimate *chesed*. He brings out characteristics of which we lacked awareness. The friend who rebukes us says, I love you, but you can do more. If we can hear that, it is truly legendary and represents the proverbial olive within us.

Sometimes, our sole focus is the test and we initiate an attack plan to overcome the trial, but, in some instances, we may ignore the test. However, the high-grade prayers we can offer is to demonstrate we dance when challenged because we recognize it's our chance to shine. *Hashem* says those that do not recoil, are my elite. Just like in a professional setting, we may only criticize those whom for which we are the most invested in their success.

---

¹² Mishlei 27:5

¹³ 64:4

Chanukah is when we reflect and understand we can conquer any obstacle; obstacles do not inhibit our spirituality, but they enhance them. We see our ancestors were the *m'atim* in whose hands the *rabim* fell and for that we are joyous for all time. This holiday has *pirsumei nisa*, where we hold if you have two entrances to a courtyard, we light at both and that we alter our lighting practices when we are away or coming home late because of what others may think. We must share our light with the world! Yiddishkeit usually demands modesty, but when we win as underdogs, it is vital to share hope with the world. Moreover, the rare nature of a command to be 'spiritually ostentatious', should arouse the lighter to recognize the depth of potential hope. The message is that I have hope and that hope is so powerful that I must communicate it to the world!

The priority when tested is to remind ourselves that we know this is what excites us more than just happiness and approval. We declare that we mean the most to *Hashem* when we say we are happy when things fail to go our way because *Hashem* wants us to prove our love and dedication to Him and to recognize we were more than we realized. Hopefully, we can enlighten ourselves this holiday and truly act like an olive and through that truly light the oil within ourselves and be *mikareiv* the *klal*. Chag Sameach!

Seeing the Light

Rabbi Yossi Schwartz

Our conflict with the Greek empire was not merely a military one, it was and still is primarily a spiritual one. What is that conflict and how is it relevant today when we no longer seem to suffer from the religious oppression or even the intellectual draw of Greek philosophy and culture? The fact that Chanukah was established as an eternal Yom Tov indicates that we are still feeling the effects of the Greek exile and the mitzvah of Chanukah candles somehow give us the strength and insight to fight against it. What exactly are we supposed to take from the Chanukah candles that will help us overcome this enduring enemy?

The Maharal in Tiferes Yisroel explains a shocking Gemara:

וזה שאמרו שם (נדרים פ"א ע"א) ג"כ מפני מה אין תלמידי חכמים מצוים שיוצאים מהם תלמידי חכמים מפני שאין מברכין בתורה תחלה. כי אף אם היו מברכין בפה, מ"מ דבר הזה שהוא נתינת התורה צריך לברך הש"י בכל לבו, ובוה יש לו האהבה הגמורה אל השי"ת. ואף אם הוא תלמיד חכם והוא צדיק גמור, רחוק הדבר הזה שיברך הש"י בכל לבו על נתינת התורה כפי הראוי. ועוד כי התלמיד חכם לבו דבק אל התורה כי חביבה התורה על לומדיה, ובשביל אהבתם לתורה דבר זה מסלק אהבת המקום בשעה זאת שבאים ללמוד, כי כאשר באים ללמוד תורה ואהבתם אל התורה, אין בלמוד שלהם האהבה אל השם יתברך במה שנתן תורה, כי אין האהבה לשנים, כי כל אהבה היא דבקות בנאהב ואם דבק בזה אינו דבק באחר, ולפיכך אהבת התורה שהיא חביבה עליהם, דבר זה מסלק שאין הברכה בכל לבו אל השי"ת במה שנתן התורה.

The Gemara is discussing the phenomenon of Talmidei Chachamim having children that do not follow in the footsteps of their father regarding his love and commitment to Torah learning, and the Gemara ascribes this to the fact that the fathers don't say Birchas HaTorah. The Maharal explains that the Gemara doesn't mean that they literally don't say Birchas HaTorah, rather that the purpose of Birchas HaTorah is for one to feel a love and dveykus to the Giver of the Torah. Talmidei Chachamim specifically can have difficulty feeling a love to Hashem through their learning because of their love for the Torah itself, which can cause them to forget about purpose of learning Torah - to develop a love for the Giver of the Torah.

Let us explore this further by learning about light. The Torah is called light: כי נר מצוה ותורה אור. What is the meaning of the Torah being described as light? Everything we see is through the medium of light. Light bounces off an object and enters our eyes, allowing us to see the object. Even when using light to see we don't necessarily see the source of the light. The source of light is called the מאור, as the Torah calls the sun - המאור הגדול. There is something unique about the relationship between light and the source from which it radiates. Even when light emanates from the מאור it remains connected to its source and if for one moment it was separated it would cease

to exist. When we see a ray of sunlight we are not seeing something separate and independent of the sun, rather it is the sun itself emanating outwards. Unlike for example a father and son - although the father is the source of the son, the son has his own independent existence. Light on the other hand has no independent existence. Yet it is not the same as the source of light - it is merely a ray or an emanation of the source of light.

Based on this we can understand why the Torah is called אור. The Torah is an emanation of the רבש"ע. It is not something separate or independent that was given to us by Him, rather it is like a ray of light that is inexorably connected and bound up with its source. This is why learning Torah is the greatest way to cleave to Hashem - as the זוה"ק says¹: "ג' דרגין מתקשרין דא בדא קוב"ה ואורייתא וישראל". When learning Torah one is accessing something that came forth from Hashem, yet at the same time is still one with Him. But in order to cleave to Hashem through the Torah there is one condition: that one has in mind to connect to Hashem through his learning. Just like one can use light without ever noticing its source, so too it is possible to learn Torah without being cognizant of the fact that it emanates from Hashem Himself. Even if one finds the Torah's depth, logic and structure intellectually enlightening, and even if one uses the ethics and morals of the Torah to live a refined life, that is seeing the אור of the Torah but not necessarily connecting to the מְאֹר - to the Giver of the Torah.

R' Tzadok writes that learning Torah in order to cleave to Hashem is called פנימיות החכמה - the inner dimension of the wisdom of the Torah, but if someone learns only for the sake of having knowledge or gaining wisdom than he is learning ספרים חיצונים - external wisdom.

ר' צדוק, לקוטי מאמרים (עמ' 78): והנה הפנימיות הכל הוא השם יתברך ומי שמבקש החכמה מידו של הקב"ה זה נקרא פנימיות חכמה כי אורייתא וקוב"ה חד כנודע (זוה"ק ח"ב צ'): והרי הוא דבק בפנימיותה של חכמה, אבל מי שרוצה בחכמה בזולת הש"י זה נקרא ספרים חיצונים והוא חכמת כל בני קדם, ועל זה אמרו בנדרים [פ"א א'] על שלא ברכו בתורה תחלה, רצה לומר הברכה בכל מקום הוא הכרת הנותן אותו דבר ואינו נוטלה מעצמו, והם למדו תורה בדרך חכמה בלא ידיעת נותן התורה יתברך שמו.

Even if someone is not learning Torah on a high intellectual level - perhaps he listens to a Daf Yomi shiur simply because it's the right thing to do, because Hashem asked us to learn His Torah - but he has no aspirations to be a gadol in learning, this will also ultimately connect him to the Giver of the Torah, as the Midrash says²: שבה מחזירו למוטב המאור. It is specifically when one learns

¹ ח"ג עג, א

² פתיחתא איכה רבתי

Torah with a simple faith and without intellectual sophistication that one is able to connect to the מָאוֹר - to the source of the light.

R' Tzadok writes ((לקוטי מאמרים (עמ' 37)) that this is the deeper meaning of the one flask of oil that was uncontaminated by the Greeks:

וכהן גדול הגדול בחכמה מהם נמצא פך שמן חתום בחותמו שברוב חכמה שבו חתום פך והוא כלי חרס קטן... שהם נפשות מישראל היותר גרועים... שגם בהם יש תורה שהוא מדת יעקב, והחכמה הנמצאת בעמי הארץ שאין להם שכל להתחכם בחכמות בני נכר היא שנשארת טהורה וטמונה בחותמו של כה"ג.

R' Tzadok explains that oil refers to חכמה, and the Greeks were מטמא all of the חכמה of the Jewish people by disconnecting us from the חכמה הפנימית, from learning Torah in order to find the מָאוֹר - to cleave to the רבש"ע. Instead they got us to learn Torah for its intellectual beauty.

So how did we successfully overcome their assault? The answer is that we found a cruse of oil which refers to the simple Jews who are like small simple clay vessels, who were unaffected by the spiritual contamination of the Greeks. They were not blinded by the bright light of intellectual sophistication, and instead continued to learn with simple faith because of one reason - because they felt the deep love of the רבש"ע that is cloaked in every word of the Torah. Their Torah was pure. This is the message that the רבש"ע was conveying to the Jewish people through the Kohanim finding that one small untouched flask and using it to rekindle the light of the Torah.

ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד. Perhaps based on what we've seen the deeper meaning of this is that we shouldn't use the light of the candles, which corresponds to the אור of the Torah, merely as a medium that allows us to see, rather our goal is to see the source of the light, the מָאוֹר, the flame itself. אלא לראותם בלבד.

פרסומי ניסא

Ari Szafranski

At the heart of much of חנוכה הלכות נרות חנוכה is the ענין of פרסומי ניסא. When to light, what to light, where to light, and how many candles to light, and are influenced or dictated by how to get the onlooker to perceive the maximum ניסא פרסומי. Even if one followed all the correct הלכות of חנוכה, but initially held the נר in his hand too long and then put it down in its place he is not יוצא the מצוה because an onlooker may think that the candles was for his own personal use and not a נר חנוכה.

It is interesting that, as fundamental as this הלכה of פרסומי ניסא is, it is only mentioned in the גמרא a few times, seemingly incidentally. There are 3 גמרא that we will address:

שבת דף כג

אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. בעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף - דתדיר, או דילמא: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? בתר דאבעיא הדר פשטה: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.

מגילה דף ג

בעי רבא: מקרא מגילה ומת מצוה הי מינייהו עדיף? מקרא מגילה עדיף משום פרסומי ניסא, או דלמא מת מצוה עדיף - משום כבוד הבריות? בתר דבעיא הדר פשטה: מת מצוה עדיף. דאמר מר: גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה.

ברכות דף יז

בעא מיניה אחי תנא דבי רבי חייה מרבי חייה: בהלל ובמגילה מהו שיפסיק? אמרינן קל וחומר: קריאת שמע דאורייתא פוסק - הלל דרבנן מבעיא, או דלמא פרסומי ניסא עדיף? אמר ליה: פוסק ואין בכך כלום.

At first glance, the גמרא of these הוא אמינא seem a bit perplexing. Specifically:

1. In the גמרא in שבת, where Rava asks which takes precedence, נר חנוכה or קידוש היום, he does not add any new information when he comes to his מסקנה. Meaning - first Rava asks which takes precedence, he gives a מעלה for each (תדיר has קידוש היום while פרסומי ניסא has נר חנוכה), and then he picks נר חנוכה due to פרסומי ניסא. No new information or סברא is given. If it is so clear that פרסומי ניסא takes precedence over תדיר, then what is the הוא אמינא in the first place?

2. In the גמרא in מגילה, what is the הוא אמינא that מקרא מגילה should be דוחה the כבוד הבריות needs of a מצוה. Even without this גמרא, one would think that most people would know to choose

something as חמור as מצוה מת מגילה where we could perhaps more easily apply the אונס רחמנא פטריה of כלל.

3. In the גמרא in ברכות, what is the הוא אמינא that מגילה and הלל would indeed be more חמור than קריאת שמע in terms of being מפסיק – what is so special about ניסא that would have us think that it is more חמור to interrupt versus the מצוה מין התורה of שמע?

Netziv

The Netziv on the שאלתות (end of 63 שאלתא) quotes the following question on the aforementioned גמרא in שבת: Why does נר חנוכה take precedence over קידוש היום if קידוש היום is actually דאורייתא while נר חנוכה is only דרבנן? The Netziv answers that since the מצוה of נר חנוכה has a “זכות הרבים” in that people see and remember the נר חנוכה when seeing another person’s נר חנוכה candles, and they can also make a ברכה on seeing someone else’s candles [should they not have the opportunity to light their own candles], this “זכות הרבים” is strong enough to even take precedence over a חיוב דאורייתא. The same would apply to מקרא מגילה, says the Netziv.

With this יסוד we can offer some answers to our previous questions:

1. The הוא אמינא of the גמרא in שבת could very well be that perhaps קידוש היום should take precedence over נר חנוכה, as קידוש היום is a חיוב דאורייתא. But Rava’s מסקנה is that נר חנוכה takes precedence, since ניסא is even דוחה a דאורייתא הלכה.
2. Perhaps the הוא אמינא of the גמרא in מגילה was that מקרא מגילה should outweigh מצוה מת since the פרסומי ניסא of מקרא מגילה helps many people as it is a זכות הרבים; while מצוה מת כבוד הבריות is only for one person. The גמרא’s מסקנה however is that מצוה מת takes precedence since it is דוחה a תורה לא תעשה.
3. Perhaps the הוא אמינא of the גמרא in ברכות is that, while we know one can be מפסיק for קריאת שמע, I might think that פרסומי ניסא would be more חמור in that it takes precedence over a חיוב דאורייתא. Perhaps the גמרא’s מסקנה however is that one can still be מפסיק even during ניסא דאורייתא since at the end of the day he is still מקיים the מצוה (as opposed to the גמרא in שבת and מגילה where it’s a choice of one מצוה or the other).

Avnei Neizer

The Rambam (הל' חנוכה ד:יב) says that a poor man needs to sell his clothing in order to buy oil for נרות חנוכה. This seems out of line in comparison to other הלכות. We know that in order to be מקיים

a מצוה one need not spend more than 1/5th of his money (אורח חיים ס' תרצו), so it would go to reason that if he does not have money of his own, he should not need to sell his possessions to be מצוה. Furthermore, the גמרא in the 10th פרק of פסחים says “עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות”: if one does not have enough money for סעודת שבת, it is better to forgo this מצוה and have regular weekday food than to borrow money for a befitting סעודה. This is brought as the first הלכה in הלכות שבת and even though the שלחן ערוך advises one to try and figure out a way to save a little for כבוד שבת, he does not say one needs to sell his clothing in order to do so. Why then is חנוכה different?

The Avnei Neizer (אורח חיים ס' תקא:ג) has the following חידוש: The גמרא in ברכות דף ו' tells us that if one intended to do a מצוה but is prevented from doing so, the תורה considers it as if he had done the מצוה nonetheless. Therefore, for a personal מצוה like קידוש on שבת, there is certainly no חיוב to sell one's clothing to do such a מצוה, as the מצוה is already considered done based on one's intent to do the מצוה had he had enough money. However, for a מצוה of פרסומי ניסא, what does it help the onlooker if my intention was to do the פרסומי ניסא if in the end it was not done and they did not receive the intended result. Thus, the גמרא in ברכות דף ו' does not apply.

With this understanding, let us circle back again to our 3 gemaras:

1. The Avnei Neizer alludes to our גמרא in שבת of why חנוכה נר takes precedence over קידוש היום – the חידוש in the מסקנה of the גמרא is that קידוש היום can be considered accomplished in the case of being an אונס while חנוכה נר cannot.
2. Perhaps the גמרא in מגילה of the גמרא הוא אמינא is that, since both מקרא מגילה and מצוה מת מצוה are not personal מצוות but are for others, the גמרא in ברכות that the Torah considers one who intended to do a מצוה but is prevented from doing so as if he had done the מצוה does not apply to either – thus I would think that we are at a stalemate between the two. To effectively “break the tie”, the גמרא brings an additional מעלה of מצוה מת מצוה in that כבוד הבריות is דוחה a לא תעשה in the תורה. Rashi there clarifies that this לא תעשה is the איסור not to look away from an עבידה. The גמרא in בבא מציעא דף ל' tells us that a זקן does not need to return a lost object if doing so will be embarrassing to him. So we see from there that כבוד הבריות takes precedence even to be דוחה a מצוה to which we could not apply – ברכות דף ו' – so too here it will be דוחה the מצוה of מקרא מגילה.
3. Perhaps the גמרא in ברכות of the גמרא הוא אמינא is that, perhaps this גמרא in ברכות דף ו' applies even to details within a מצוה, even when the מצוה is still done. So, one can be מפסיק שמע because קריאת שמע in מפסיק because ברכות דף ו' tells us that the detail is still considered accomplished in a case of אונס, but that would not be true for מצוות related to פרסומי ניסא. However, the גמרא's מסקנה is that we would not disallow one to be מפסיק since the מצוה in totality will still be accomplished even if one is מפסיק.

From the Sedras

In most years, פרשת מקץ falls out on חנוכה, so perhaps we can draw some connection between the two. It is interesting that after Pharaoh appoints Yosef as the viceroy over מצרים, the פסוקים go on and on about additional כיבודים that Pharaoh bestows upon Pharaoh. Pharaoh gives Yosef his ring, dresses him in השובה clothing, and gives him a golden chain. Yosef is paraded around in a royal chariot, people proclaim Yosef as “אבריק”, and Yosef is even given a new name. Then however, Pharaoh does something that seems a bit unusual: he arranges a שידוך for Yosef. Since when is being married part of the criteria of holding a political position? Furthermore, who of all people is Yosef’s new wife – none other than the daughter of the woman who falsely accused Yosef, causing him to go to prison for 12 years. Further, Rashi tells us that Yosef’s new Father in law, Potiphar, desired Yosef as well. Quite an awkward and somewhat uncomfortable שידוך.

Perhaps we can suggest the following: Even today, when the moral standards of society are so low, there is still a moral threshold that a person with political power must meet. If a governor or a congressman admits to or is believed to have committed some sort of misconduct with someone of the opposite gender, that will often disqualify that person from his elected office and may end his political career. So perhaps Pharaoh was sensitive to this as well – how can he put Yosef in this high political position when he was in jail for his prior misconduct? Perhaps the שידוך was precisely the solution to dispel any question to Yosef’s character, for if the allegations were really true, why would Potiphar and his wife ever allow their daughter to marry Yosef.

Perhaps this concept is also at the root of the חנוכה. Klal Yisrael was at a point in time where the נבואה had ceased and were at the beginning of a very long trail of ידירת הדורות. The בית שני did not have many of the daily miracles that existed in the בית ראשון, there was no ארון, and many Jews were greatly influenced by the יוונים. And despite this decrease in רוהניות, and in the midst of this decline in גילוי שכינה, we have an open supernatural נס of a one-day supply of oil burning for eight days – a sign of vindication that we are still the העם הנבחר and that הקב"ה is still in our midst. The גמרא in נו-נו דף יומא דף נו-נו in גמרא relates a short conversation where a צידוקי says this same טאנה to R’ Chanina. The צידוקי said to R’ Chanina – certainly you are טמא nowadays and therefore the שכינה does not reside within you. R’ Chanina answered with the פרשת אחרי מות in פסוק describing the עבודת יום השוכן אתם בתוך טומאתם. Hashem is with us even when we are טמא.

Perhaps this what the Netziv means when he says that the נר חנוכה מצוה has a “זכות הרבים” in that people see and remember the חנוכה נס when seeing another person’s חנוכה candles. It’s more than just remembering what happened in this past – the תועלת is to be מחזיק ourselves when we look at the נרות חנוכה. Despite the prevalence of הסתר פנים that we encounter in today’s day and age, we need to be מחזק ourselves that the same Hashem who made Himself known at מצרים and יציאת מצרים

שוכן, and who later reinforced to us that שכונה resides within us even as we sink lower, is still שוכן אתם בתוך טומאתנו.

One can bring out a similar idea with one additional detail from שבת חנוכה (פרשת וישב) will always fall out on either פרשת מקץ or פרשת וישב, or both; so perhaps both פרשיות contain some חנוכה (עניני חנוכה) – Rashi brings down that Yosef was sold to ישמעאלים who were carrying good smelling spices – which shows us the שכר of צדיקים – they get to smell good smelling spices instead of the usual bad smells. Now, we would imagine that this minor detail was of little consolation to Yosef who, after barely escaping death, is now being sold as a slave by his very own brothers. But perhaps we can similarly say that the very unusual occurrence of being in a caravan of good spices was Hashem’s way of winking at Yosef – effectively telling Yosef “I am still with you”. However, it may have been easy to miss this message if one were to focus on the overall picture. Similarly, we may need to train ourselves to see the winks along the way. Not every נר חנוכה moment in our lives will be accompanied by a victorious מלחמה. Sometimes we have to find the rays of light dispersed amongst the overcast that hides the גילוי שכונה in order to draw out the חיזוק that we need.

א פריילעכן חנוכה